

CEDEM
Odjeljenje za empirijska istraživanja

JAVNO MNJENJE CRNE GORE

Godišnjak br. 7
- Septembar 2011.
- Decembar 2011.

Podgorica, januar 2012.

CEDEM

CENTAR ZA DEMOKRATIJU I LJUDSKA PRAVA

SADRŽAJ

1. Uvod	5
2. Septembar 2011.	7
3. Decembar 2011.	31
4. Zaključne napomene	51

CEDEM

Centar za demokratiju i ljudska prava
Center for Democracy and Human Rights
Bulevar Džordža Vašingtona br. 51, III/48
81000 Podgorica, Crna Gora
Tel/Fax: +382(0)20 234 114, 234 368;
e-mail: info@cedem.me
www.cedem.me

UVOD

Pred Vama je sedmi po redu *Godišnjak Centra za demokratiju i ljudska prava* (CEDEM), čije su stranice posvećene istraživanjima političkog javnog mnjenja. U ovoj publikaciji namjeravamo predstaviti CEDEM-ova istraživanja političkog javnog mnjenja Crne Gore u 2011. godini. Tokom ove godine, CEDEM je realizovao dva istraživanja - posvećena političkom javnom mnjenju Crne Gore. U prvom odjeljku predstavljamo i analiziramo rezultate istraživanja iz septembra 2011. godine, dok u drugom odjeljku izlažemo i analiziramo rezultate dobijene prilikom istraživanja iz decembra 2011. godine. Dakle, empirijska građa koju smo tom prilikom dobili, može u cjelini da se sagleda u ovom CEDEM-ovom *Godišnjaku političkog javnog mnjenja Crne Gore 2011*. Pregled najvažnijih podataka CEDEM-ovih istraživanja dopunjen je njihovom analizom, uslijed čega ova publikacija sadrži precizne kvantitativne pokazatelje – za sva konkretna pitanja koja su bila u polju naše istraživačke pažnje.

Glavni cilj istraživanja bio je identifikovanje stavova građana Crne Gore o pojedinim društveno-političkim pitanjima, a poseban cilj je bio kontinuirano praćenje trendova - posredstvom standardizovanih istraživačkih indikatora. Uslijed toga, centralno mjesto u ovim CEDEM-ovim istraživanjima, kao i svih ranijih godina, imaju sljedeći indikatori: povjerenje građana u institucije sistema, Vladu, političke i/ili javne ličnosti, političke partije, medije, dakle, indikatori koji pripadaju korpusu standardnog mjerenja u domenu političkog javnog mnjenja Crne Gore.

Osim toga, unutar jednog takvog okvira, kao i do sada, posebna pažnja je posvećena i ispitivanju stavova građana o ključnim spoljno-političkim ciljevima države Crne Gore

(integraciji u EU i u NATO), kao i percepciji građana u odnosu na uticaj ovih procesa na specifični politički ambijent crnogorskog društva. Pored toga, CEDEM-ova istraživanja obuhvataju i neka druga aktuelna pitanja savremenog društvenog života u Crnoj Gori – prema kojima je svrsishodno usmjeriti istraživački i analitički fokus, kao što su: korupcija i organizovani kriminal, stavovi prema nazivu jezika u domaćem obrazovnom sistemu, odnos prema reformi zdravstvenog sistema, stavovi prema osnivanju novih partija i sl.

U poređnom analizom smo rezultate empirijskih istraživanja iz 2011. godine poređili sa onim iz ranijih CEDEM-ovih istraživanja, osvrćući se na analizu njihovih najbitnijih kvantitativnih odnosa. Tako smo zahvaljujući, već više od decenije dugom kontinuitetu u iskustvenim istraživanjima pojedinih oblasti političkog života u post-socijalističkoj Crnoj Gori, omogućili domaćoj i stranoj, političkoj i stručnoj javnosti - cjelovit empirijski presjek stanja političkog javnog mnjenja, pojave koja je u svojoj suštini dinamička i kojoj je upravo vrijeme jedna od najvažnijih dimenzija. To ne bi bilo moguće bez longitudinalnih empirijskih istraživanja, koja indentifikuju ključne tokove političkog života jednog društva, fokusirajući se na ispoljavanja njegovih kratkoročnih i dugoročnih trendova, a pri tom i pojedinih strateških tendencija političkog javnog mnjenja i političke kulture.

Projekat **“Političko javno mnjenje Crne Gore 2011”** – podržan je od **Ambasade Sjedinjenih Američkih Država u Podgorici**. CEDEM ovom prilikom izkazuje zahvalnost Ambasadi SAD-a na podršci ovom projektu i zadovoljstvo što je na taj način u prilici da sa njom saraduje. CEDEM ovu publikaciju, kao i sve predhodne, stavlja na uvid domaćoj i inostranoj stručnoj javnosti, ali i svima koji se za njegove rezultate interesuju. Rezultati CEDEM-ovih istraživanja političkog javnog mnjenja, koji su sadržani u ovoj publikaciji, mogu se pronaći i na našoj internet stranici **www.cedem.me**.

Septembar 2011.

Prema redoslijedu izvođenja, najprije ćemo predstaviti rezultate CEDEM-ovog istraživanja političkog javnog mnjenja iz septembra 2011. godine. Osnovni cilj istraživanja je bio da se pruži uvid u strukturu političkog javnog mnjenja Crne Gore, posredstvom ispitivanja standardnih kriterijuma: povjerenje građana u institucije sistema, Vladu, političke/javne ličnosti, političke partije, medije, EU i NATO. Pored toga, nastojali smo utvrditi stavove građana prema nekim drugim političkim pitanjima, koja su u datom periodu bila predmet političke debate u domaćoj javnosti – a koja se uklapaju u naš opštiji istraživački plan: percepcija stepena korupcije i organizovanog kriminala, debata oko naziva jezika u obrazovnom sistemu, reforma zdravstvenog sistema itd.

Istraživački zadaci ovakve vrste ne mogu se uspješno riješiti bez oslanjanja na pouzdane metode. Kao instrument istraživanja korišćen je standardni **upitnik** - koji CEDEM koristi već duži period i koji je prošao veliki broj empirijskih provjera. U istraživanju je primijenjen standardni i provjereni dvoetajni dvostruko-stratifikovani **uzorak** - sa slučajnim izborom ispitanika, u finalnom popisnom krugu – iz šesnaest crnogorskih opština¹. Prikupljanje podataka je bilo direktno - anketari su obavili prikupljanje podataka u neposrednom razgovoru sa samim ispitanicima. Nakon postupka ponderisanja imali smo ukupno **1035 ispitanika**. Post-stratifikacija je rađena prema polu/rodu, godinama starosti i nacionalnoj pripadnosti, a tako odabrani uzorak jeste reprezentativan presjek čitave populacije, po svim uzetim kriterijumima, jer korendira sa rezultatima zadnjeg Popisa u Crnoj Gori. Standardna statistička greška mjerenja, za pojave sa incidencom u iznosu od **50%**, sa intervalom povjerenja od **95%** - iznosi +/- **3 %**.

Tabela 1: Polna struktura ispitanika

Polna struktura ispitanika	%
Muškarci	49.0%
Žene	51.0%

¹ Bijelo Polje, Berane, Pljevlja, Podgorica, Nikšić, Cetinje, Herceg Novi, Ulcinj, Bar, Budva, Tivat, Kotor, Rožaje, Plav, Žabljak, Kolašin.

Tabela 2: Starosna struktura ispitanika

Godine po kategorijama	%
18-34	38.5%
35-54	37.8%
55+	23.7%

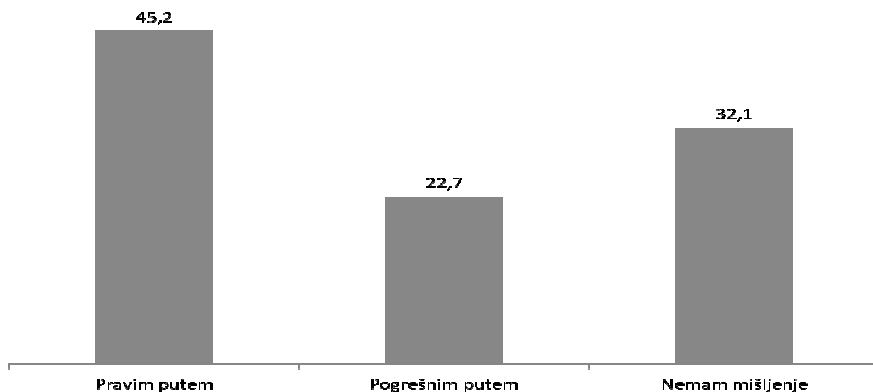
Tabela 3: Nacionalna struktura ispitanika

Nacionalnost ispitanika	%
Crnogorci	43.5%
Srbi	31.8%
Bošnjaci	8.6%
Muslimani	7.1%
Albanci	5.8%
Hrvati	2.8%
Ostali	0.4%

PRELUDIJ

Na početku smo željeli saznati kako građani Crne Gore ocjenjuju put svoje države. S tim u vezi, pitanje je glasilo: *Generalno, da li biste rekli da je Crna Gora krenula...* Najveći broj ispitanika odgovara kako je država krenula **pravim putem – 45.2 odsto**, veliki broj **nema mišljenje** prema ovom pitanju - **32.1 odsto**, dok **22.7 odsto** ispitanika smatra da je država krenula **pogrešnim putem**.

Tabela. Generalno, da li biste rekli da je Crna Gora krenula...

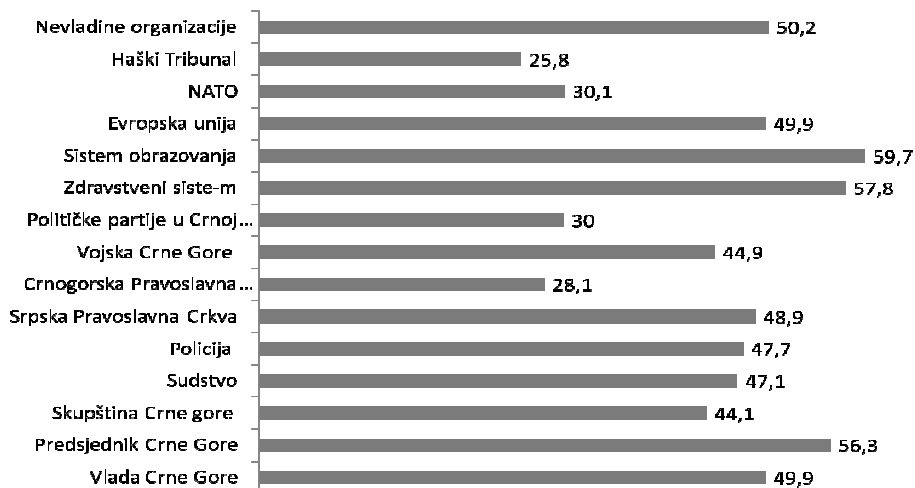
1. POVJERENJE U INSTITUCIJE

Prvi set pitanja imao je za cilj da odredi rejting institucija sistema, tj. da odgovori u koje institucije građani imaju najviše povjerenje, ali i u koje institucije građani imaju manje i najmanje povjerenje. Rezultati koje smo dobili ne razlikuju se u većoj mjeri od onih koje dobijamo već duže vrijeme u našim istraživanjima. Tako prema rezultatima septembarske sondaže javnog mnjenja, najveći stepen povjerenja građana Crne Gore imaju tri državne institucije: obrazovni sistem, zdravstveni sistem i Predsjednik Crne Gore. Potom slijede: nevladine organizacije, Evropska unija, Vlada Crne Gore i religijska institucija - Srpska pravoslavna crkva. S druge strane pak, građani imaju najmanji stepen povjerenja u Haški tribunal, Crnogorsku pravoslavnu crkvu, političke partije u Crnoj Gori i u NATO.

Dakle, na prvom mjestu po stepenu povjerenja sada se nalazi visoko rangirana institucija **sistema obrazovanja** - sa **59.7** kumulativnog povjerenja. Na drugom mjestu je institucija **zdravstvenog sistema** (**57.8**), a na trećem mjestu **Predsjednik Crne Gore** (**56.3**). U tom smislu, na osnovu izloženog, možemo reći da su upravo ovo institucije u koje građani Crne Gore imaju najveće povjerenje.

Nakon toga slijede nevladine organizacije (50.2), Evropska unija (49.9), Vlada Crne Gore (49.9) i Srpska pravoslavna crkva (48.9). U središnjem dijelu ljestvice nalaze se: Policija (47.7), sudstvo (47.1), Vojska Crne Gore (44.9) i Skupština Crne Gore (44.1). Dakle, ovo su institucije u koje građani imaju nešto manje izražen stepen povjerenja. Institucije u koje građani Crne Gore imaju najmanje povjerenje jesu: NATO (30.1) i političke partije u Crnoj Gori (30.0), dok su Crnogorska pravoslavna crkva (28.1) i Haški tribunal (25.8) - sa najnižom prosječnom ocjenom. (Tabela 1)

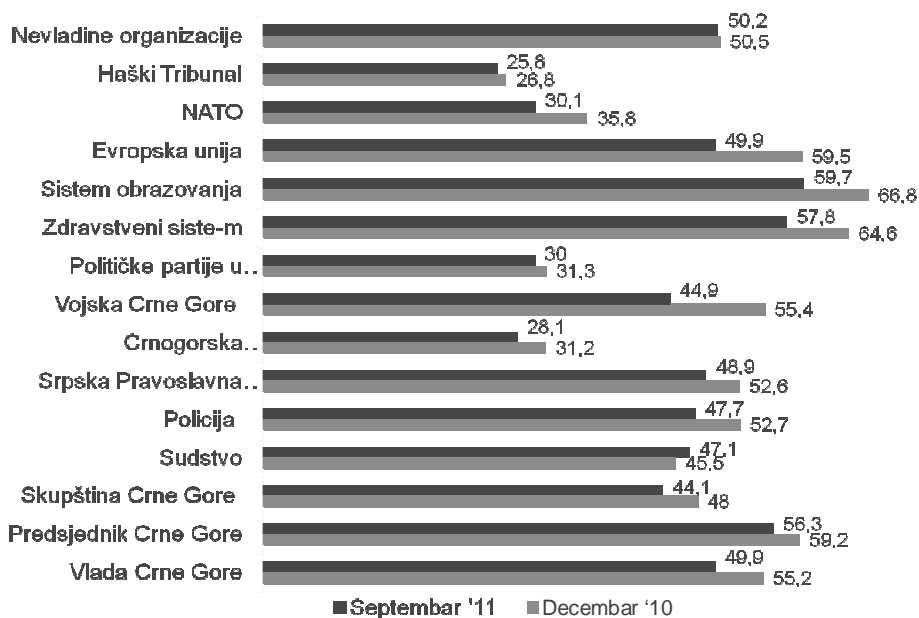
Tabela 1. Povjerenje u institucije

Ako izložene rezultate analiziramo sa stanovišta trenda - u odnosu na rezultate prethodnih istraživanja, najprije možemo uočiti da institucije obrazovnog i zdravstvenog sistema duži vremenski period imaju dosta visoke ocjene - pozicionirajući se u samom vrhu. Takve ocjene imamo i u ovom istraživanju, jer je jedna na prvom, a druga - na drugom mjestu ljestvice. Ali, prve dvije institucije istovremeno imaju veći negativan trend povjerenja, u odnosu na istraživanje iz decembra 2010. godine. Odmah za njima nalazi se Predsjednik Crne Gore, sada na trećem mjestu povjerenja građana, sa određenim negativnim trendom u odnosu na istraživanje iz decembra 2010. U ovom dijelu tabele možemo uočiti da veći pad povjerenja, u odnosu na decembar 2010. godine, imaju EU i Vlada Crne Gore. U odnosu na decembar 2010. godine, Srpska pravoslavna crkva se od prethodnih institucija razlikuje po tome što ima nešto manji pad povjerenja, a u nevladine organizacije građani imaju gotovo istovjetno povjerenje.

U središnjem području najveći pad povjerenja građana, u odnosu na decembar 2010. godine, ima institucija Vojske Crne Gore, dok najveći rast povjerenja ima Policija. Sudstvo ima blaži rast, a Skupština Crne Gore manji pad. Standardno na začelju ljestvice su NATO i političke partije u Crnoj Gori, dok se i dalje na samom dnu ljestvice povjerenja nalaze: Crnogorska pravoslavna crkva i Haški Tribunal. Dakle, istraživanja CEDEM-a jasno ukazuju da su upravo to institucije kojima se najmanje vjeruje. Najznačajniji i istovremeno jedini, veći pad povjerenja kod građana, među četiri instituciji na začelju ljestvice - ima institucija NATO (Tabela 2).

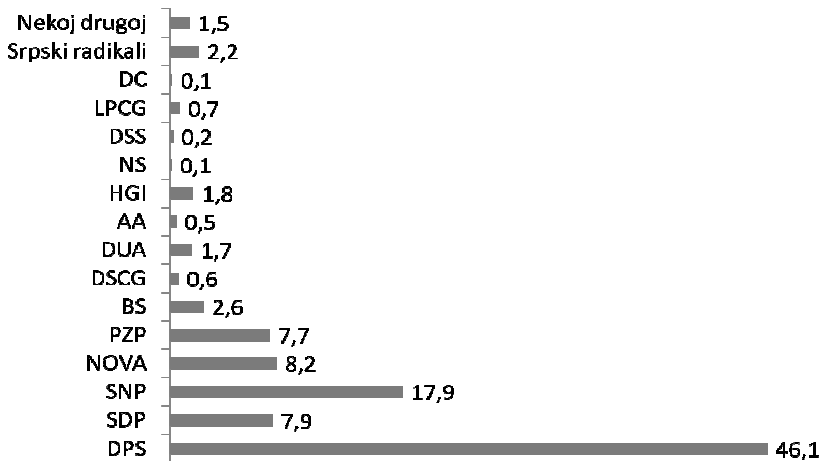
Tabela 2. Povjerenje u institucije – Trend

2. REJTING POLITIČKIH PARTIJA

Nesumnjivo da u istraživanjima javnog mnjenja ovog tipa jedno od centralnih mjesta ima ispitivanje političke preferencije ispitanika. Ovaj segment političkog javnog mnjenja je standardan dio naših istaživanja. Naime, ovdje su ispitanici konkretno upitani za koga bi glasali, ukoliko bi sljedeće nedjelje bili raspisani izbori za parlament. U narednoj tabeli predstavljamo rezultate odgovora na pitanje iz upitnika:

Tabela 3. Ukoliko bi se izbori za Skupštinu održali sljedeće nedjelje Vi biste glasali za?

Prema rezultatima koje možemo vidjeti u prethodnoj tabeli, ishod izbora izgledao bi ovako: Demokratska partija socijalista (**DPS**) osvojila bi najveći broj glasova - čak **46.1 odsto**, što je i dalje čini ubjedljivo najjačom partijom, pri čemu ovaj rezultat istovremeno predstavlja manji negativan trend u odnosu na mjerenja iz decembra 2010 - (47,9) ili iz oktobra 2010 - (48.1). Na drugom mjestu se nalazi opoziciona Socijalistička narodna partija (**SNP**) - sa **17.9 odsto**. Podaci pokazuju da SNP bilježi manji negativan trend u odnosu na mjerenja iz decembra 2010 - (19.7), ali da dugoročno posmatrano ipak ima pozitivan trend, jer je u odnosu na 2008. godinu SNP udvostručila rejting. Na trećoj poziciji nalazi se Nova srpska demokratija (**NOVA**) - sa **8.2 odsto**, što je sa manjim ili većim odstupanjima - rezultat koji ova partija bilježi u dužem periodu, ali istovremeno gotovo dvostruko slabiji rezultat u odnosu na 2008. godinu, kada je ova partija imala i do 15 odsto podrške.

DPS-ov koalicioni partner, Socijal demokratska partija (**SDP**) ima **7.9** procenata, što znači da drugu godinu za redom ova partija ima oko 8 odsto podrške, pri čemu ne treba zaboraviti da je ovaj nivo podrške dvostruko veći u odnosu na onaj koji je SDP imala do 2010. godine. Pokret za promjene (**PzP**) bi osvojio **7.7** odsto glasova građana, što za ovu partiju predstavlja manji, ali ipak pozitivan trend, u odnosu na rezultat od 6.9 odsto iz decembra 2010. godine. Ali, PzP dugoročnije ima negativan trend, jer u novembru 2008. godine ima 12.2 odsto podrške građana. Značajnije rezultate bilježimo još kod Bošnjačke stranke (**BS**) **2.6** i kod Stranke srpskih radikala (**SSR**) **2.2**, a sve ostale partije su, prema našem istraživanju, na ivici cenzusa - tj. mogućnosti ulaska u parlament.

Tabela 4. Rejting političkih partija – Trend %

	Nov '08	Okt '09	Jul '10	Okt '10	Dec '10	Sep '11
DPS	48,7	48,7	44,4	48,1	47,9	46,1
SDP	4,7	4,2	8,8	8,8	8,5	7,9
SNP	9	18,7	18,6	17,8	19,7	17,9
NOVA	15	8,3	8,1	9,2	6,1	8,2
PZP	12,2	5,5	4,9	4,7	6,9	7,7
OSTALO	10,4	14,6	15,2	11,3	10,7	12,1

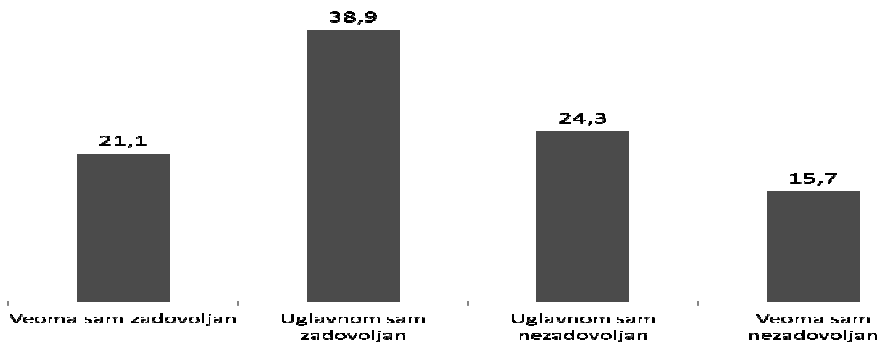
Kada se zbroje glasovi svih opozicionih stranaka koje bi prešle cenzus, možemo vidjeti da bi njihov ukupan rezultat na izborima u septembru **bio 36 odsto (SNP, NOVA, PzP, SSR)**. S druge strane pak, partije vladajuće koalicije (**DPS, SDP i BS**) bi na simuliranim septembarskim izborima zajedno osvojile **56. 6 odsto** - dakle, više od 20 procenata razlike u odnosu na ukupan rezultat partija opozicije. Ova sklonost domaćeg javnog mnjenja da u tako velikom stepenu podržava partije vladajuće koalicije, te da vlast već dvadeset godina vrši jedna partija - jedinstvena je u post-socijalističkim društvima. To uopšte znači i zadržavanje nekih osobina prethodnog sistema real-socijalizma, prije svega u političkoj areni društva, što uopšte nije prepreka za zadovoljenje apetita predatorskog kapitalizma - u sveri ekonomije, crnogorskog hibridnog post-socijalističkog društva. U našem slučaju postoji velika mogućnost zloupotrebe neograničene moći, koja predstavlja veliku opasnost po mladu crnogorsku demokratiju. U demokratskim društvima jaka opozicija je od velike važnosti za demokratsku kontrolu vlasti, ali se mogućnost demokratske kontrole smanjuje što su manji izgledi da opozicija nakon izbora dođe na vlast – a to je slabost savremenog političkog života Crne Gore. Takva sadašnjost usporava razvoj i konsolidaciju demokratije u društvu, otežavajući uspostavljanje vladavine prava, suzbijanje korupcije, organizovanog kriminala, nepotizma i sl. društvenih devijacija - na putu ka zacrtanoj budućnosti u EU.

3. ZADOVOLJSTVO RADOM VLADE

Pitanje zadovoljstva radom Vlade tradicionalno je sastavni dio naših istraživanja. Nakon nešto više od šest mjeseci rada Vlade novog premijera Igora Lukšića, CEDEM je u septembru 2011. godine uradio prvo mjerenje zadovoljstva dotadašnjim učinkom Vlade. **Zadovoljstvo radom Vlade** prisutnije je nego nezadovoljstvo - ukupno **zadovoljstvo radom Vlade** (izraženo u različitim stepenima) iznosi čak **60 odsto** – što je značajno više u odnosu na **ukupno nezadovoljstva (40)**. Pored toga, procenat onih

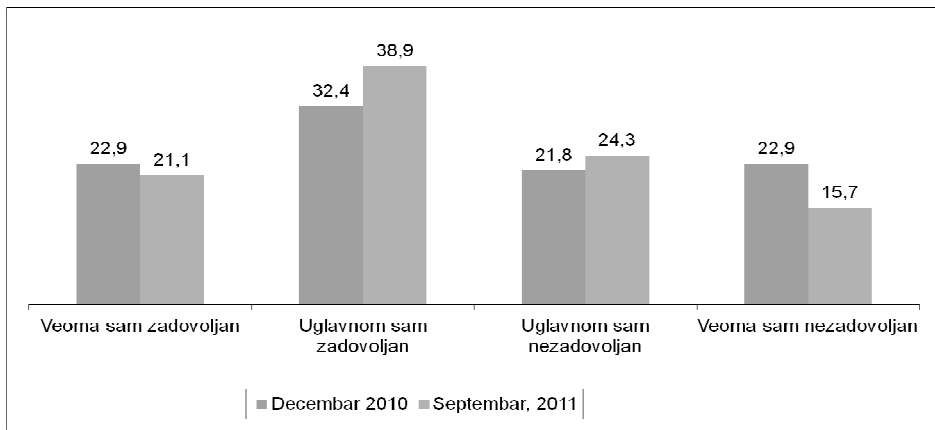
veoma nezadovoljnih (15.7) je dosta manji u odnosu na veoma zadovoljne (21.1). Na drugoj strani imamo značajno veći procenat uglavnom zadovoljnih (38.9) u odnosu na uglavnom nezadovoljne (24.3).

Tabela 5. Da li ste zadovoljni dosadašnjim učinkom Vlade Igora Lukšića? - %

Upoređujući najnovije rezultate sa onim iz prethodnog mjerenja iz decembra 2010. godine, najprije možemo uočiti da značajno opada procenat veoma nezadovoljnih. S druge strane, u gotovo istom odnosu je uvećan procenat uglavnom zadovoljnih, pa tako sada imamo ukupno zadovoljstvo radom Vlade u iznosu od 60 odsto, izraženo u različitim stepenima, značajno veće od ukupnog nezadovoljstva - 40 odsto. Odnos ukupnog zadovoljstva i nezadovoljstva otprilike odgovara, onom u prethodnom dijelu iznesenom, odnosu izborne preference građana, t.j podjeli na liniji vladajuća koalicija i opozicija. Prema istraživanju iz decembra 2010. godine, ukupno zadovoljstvo iznosilo je 55.3 odsto, a ukupno nezadovoljstvo 44.7 odsto.

Tabela 6. Zadovoljstvo radom Vlade, 2010 – 2011. %

4. REJTING POLITIČARA/JAVNIH LIČNOSTI

Povjerenje u političare i javne ličnosti je takođe standardni dio CEDEM-ovih istraživanja, čiji je osnovni cilj da se utvrdi stepen identifikacije ispitanika sa pojedinim političkim ličnostima. Ovaj aspekt istraživanja političkog javnog mnjenja smatramo veoma važnim, budući da je dobro poznato da je identifikacija sa političkim liderima jedan od osnovnih principa političkog opredjeljenja građana u našoj političkoj kulturi. Kao i u prethodnim slučajevima - za mjerenje rejtinga političara koristili smo petostepenu ordinalnu skalu, na kojoj pojedinačno svaki političar i/ili javna ličnost - dobija određenu prosječnu ocjenu.

Septembarska sondaža političkog javnog mnjenja ima vrlo slične rezultate kao i prilikom prethodnih mjerenja. Prva tri mjesta prema povjerenju građana imaju Predsjednik Crne Gore - Filip Vujanović, Premijer - Igor Lukšić i bivši Premijer i sadašnji predsjednik DPS-a, Milo Đukanović. Bez obzira što ovdje nema nekih značajnijih pomjeranja, ipak treba napomenuti da odstupanje koje je vrijedno komentara jeste pozicija novog Premijera Lukšića, koji sada po prvi put ulazi u tri najpopularnije ličnosti, zauzimajući visoko drugo mjesto na ljestvici popularnosti političara, odmah iza Predsjednika, ostavljajući za sobom bivšeg Premijera².

² Rezultati iz decembra 2010. godine su pokazali da se na prvom mjestu po stepenu povjerenja nalazi Predsjednik Crne Gore, Filip Vujanović (3.30). Bivši Premijer, Milo Đukanović (3.19) tada na drugom, dok je treću poziciju imala tadašnja ministarka za evropske integracije, Gordana Đurović (2.98). Na četvrtom mjestu, prema povjerenju građana, nalazio se tadašnji Ministar finansija, Igor Lukšić (2.79), ličnost koja će krajem istog mjeseca biti izabrana za novog Premijera.

Prema rezultatima istraživanja iz septembra 2011. godine, prvi na ljestvici popularnosti, kao i u dužem nizu ranijih mjerenja, jeste Predsjednik Crne Gore, Filip Vujanović (3.32). Filip Vujanović, kome je ovo drugi mandat na funkciji predsjednika, dobija dobre ocjene od građana zbog svog tzv. umjerenog političkog diskursa u javnosti, koji se u izvjesnoj mjeri razlikuje od stavova vrha vladajuće koalicije DPS-SDP. Ovdje se u prvom redu misli na pojedina identitetska pitanja, koja su na liniji podjele između crnogorskog i srpskog naciona u Crnoj Gori, odnosno, sa jedne strane vlasti i druge, parlamentarne opozicije. O tome da na taj način djeluje kao Predsjednik svih građana, postoje vrlo različita mišljenja u domaćoj javnosti. Dok zbog takvog djelovanja osvaja simpatije dijela opozicionih glasača, ali i političara, njegovi kritičari u prvom redu ističu da je on predsjednik države Crne Gore i da najmanje što se od njega može očekivati - jeste da bude lojalan crnogorskim državnim simbolima, imajući u vidu da je Predsjednik javno doveo u pitanje državne simbole³. Bilo da se njegovo ponašanje razumijeva kao vlastito političko pozicioniranje na političkoj sceni ili kao pravljenje distance spram vrha svoje partije, možemo zaključiti da ovakva strategija svakako poboljšava rejting ovog političara u domaćem javnom mnjenju, pošto Vujanović duži vremenski period zauzima stabilno mjesto na vrhu ljestvice povjerenja građana i njegov koeficijent povjerenja se sada čak uvećao u odnosu na prethodna mjerenja.

Odmah iza Vujanovića nalazi se Premijer Lukšić (3.25), dok je na trećem mjestu predsjednik DPS-a, Milo Đukanović (2.90). Nagli skok povjerenja u Premijera Lukšića i njegov prvi upliv u tri ličnosti sa najvišim rejtingom, pokazatelj je autoritarne političke kulture kod nas, jer se skok popularnosti Lukšića poklapa sa njegovim imenovanjem za Premijera, tj. od decembra 2010. godine. Dakle, da je crnogorskoj političkoj kulturi svojstven visok stepen vezanosti uz ličnosti na najvišim državnim funkcijama, najbolje se može vidjeti upravo na Lukšićevom primjeru. S druge strane, na vrednovanje ovog tipa utiče i kada, makar i formalno, pojedine ličnosti gube vlast, tj. kada odu sa najviših državnih funkcija, bez obzira na njihovo trajanje - što ilustruje primjer Mila Đukanovića. Ipak, sa druge strane, Đukanović i dalje ostaje visoko pozicioniran, kao treća politička ličnost po popularnosti, što govori da građani i dalje imaju veliko povjerenje u dugogodišnjeg Premijera i Predsjednika Crne Gore, ali i da njegovo povlačenje nije potpuno, jer se i dalje odvija sa jake pozicije moći - šefa najjače političke partije, što ostavlja dovoljno manevarskog prostora da sa te pozicije utiče na politička zbivanja u crnogorskom društvu.

Gradonačelnik glavnog grada i visoki funkcioner DPS-a, Miomir Mugoša, nalazi se na visokom četvrtom mjestu povjerenja građana (2.58). Slično i dalje visoko pozicioniran na ljestvici popularnosti je lider najjače opozicione stranke, Socijalističke narodne partije (SNP), Srđan Milić (2.57). Kao i u prethodnoj sondaži, Milić se nalazi na petom mjestu, s tim što u odnosu na tadašnji rezultat (2.65) ovaj političar sada ima manji pad

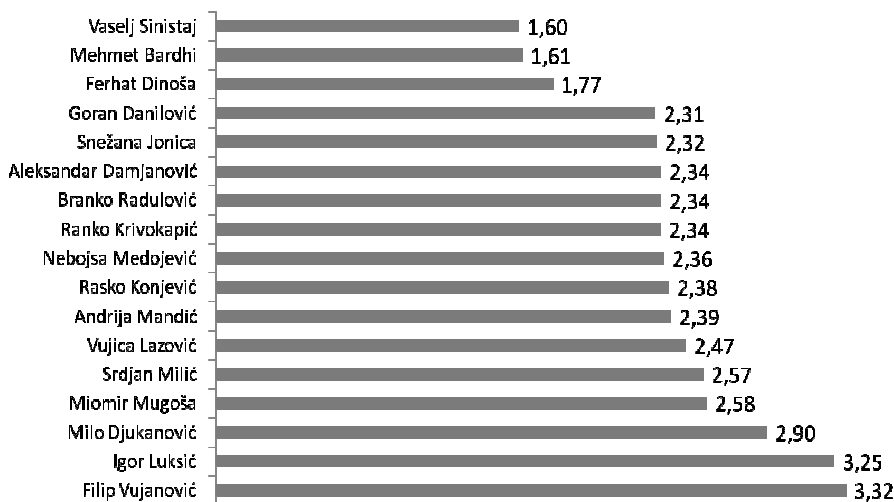
³ Filip Vujanović je nedavno izjavio da samo dio državne himne sluša sa osobitim zadovoljstvom, te da se zalaže za izmjenu njene dvije strofe - koje ne sluša sa jednakom emocijom.

povjerenja. Ipak, važno je napomenuti da je Milić jedini političar iz redova opozicije koji se nalazi u gornjem dijelu ove ljestvice popularnosti. Na šestom mjestu ponovo se nalazi ministar za informaciono društvo (i potpredsjednik SDP-a), Vujica Lazović (2.47) što predstavlja pad u odnosu na koeficijent 2.60 - koliko je imao u decembru 2010. godine. Dakle, od šest ličnosti koje su u vrhu tabele, čak pet dolazi iz vladajućih struktura (Predsjednik, Premijer, Predsjednik DPS-a, Gradonačelnik Podgorice i jedan ministar iz SDP-a) – što potvrđuje iznešeno zapažanje o vrlo visokom stepenu identifikacije birača u Crnoj Gori sa pojedinim ličnostima na najvišim državnim funkcijama. S druge strane možemo vidjeti da je jedino lider najjače opozicione SNP-a, Srđan Milić, ličnost iz redova opozicije kojoj građani daju veći stepen povjerenja.

U središnjem dijelu ljestvice, na njenom sedmom mjestu, nalazi se Predsjednik NOVE i poslanik u Skupštini Crne Gore, Andrija Mandić (2.39) sa manjim rastom povjerenja, u odnosu na rezultat iz decembra 2010. godine (2.36). Na osmom mjestu se nalazi još jedan potpredsjednik SDP-a i poslanik u Skupštini Crne Gore, Raško Konjević (2.38) dok je na devetom Nebojša Medojević (2.36) lider opozicione PzP i poslanik u Skupštini Crne Gore.

Na desetom mjestu se nalaze potpredsjednik PzP-a i poslanik Branko Radulović (2.34) predsjednik poslaničkog kluba SNP-a, Aleksandar Damjanović (2.34) kao i Predsjednik Skupštine Crne Gore i Predsjednik SDP-a, Ranko Krivokapić (2.34) koji sada ima veći pad povjerenja u odnosu na sondažu iz decembra 2010. godine (2.52). Na jedanaestom mjestu se nalazi jedina dama na ljestvici, iz poslaničkog kluba SNP-a Snežana Jonica (2.32) dok je na dvanaestom, potpredsjednik i poslanik NOVE, Goran Danilović (2.31). Ostali političari imaju prilično nizak stepen povjerenja kod građana Crne Gore.

Tabela 7. Popularnost političara

5. POVJERENJE U MEDIJE

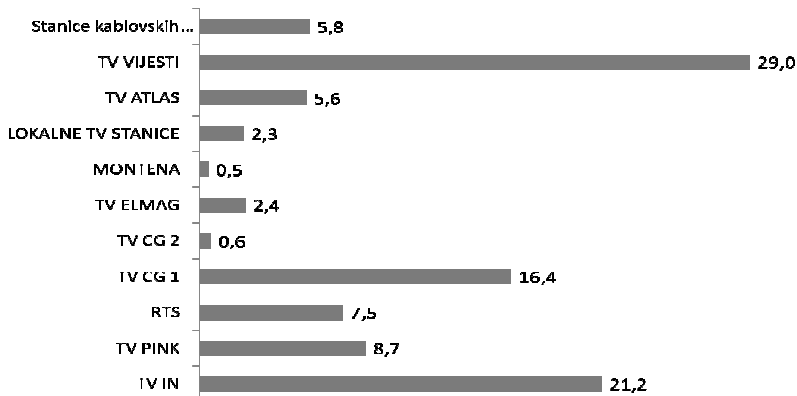
Mediji su ponovo bili u fokusu našeg istraživanja. Ovaj standardni set pitanja u našem upitniku ima za cilj da ispita povjerenje koje građani imaju u medije. CEDEM u svojim istraživanjima ne mjeri gledanost, slušanost ili čitanost sredstava masovnog informisanja, nego u koje to medije ispitanici imaju povjerenje i u kom stepenu je ovo povjerenje izraženo.

Prvi dio povjerenja u medije posvećen je televiziji. Ispitanici su zamoljeni da ocijene u kom stepenu su pojedine televizije zadobili njihovo povjerenje. Primjećujemo da su se ovdje dogodile veće promjene. Naime, dugo vremena najbolje rangirana je bila IN Televizija - kojoj je vjerovao najveći broj građana Crne Gore. Međutim, sada se na prvom mjestu nalazi TV Vijesti, koja ima najveći pozitivan trend (29.0) u odnosu na decembar 2010. godine, kad je ovoj televiziji povjerenje ukazalo 20.2 odsto građana. U relativno kratkom roku, TV Vijesti postaje medij u koga građani imaju sve više povjerenja. Iza TV Vijesti, nalazi se televizija IN, kojoj vjeruje 21.2 odsto građana (blagi rast u odnosu na 20.2 iz decembra 2010. godine).

Javni servis TV CG1 – nalazi se na stabilnoj trećoj poziciji povjerenja - 16.4 odsto, ali sa negativnim trendom u odnosu na 20.1 odsto iz decembra i u odnosu na čak 23.2 odsto iz oktobra 2010. godine. Od ostalih TV stanica, respektabilno povjerenje uživaju još TV PINK (8.7) RTS (7.5) TV kablovske stanice (5.8) i TV Atlas (5.6). Slijede TV

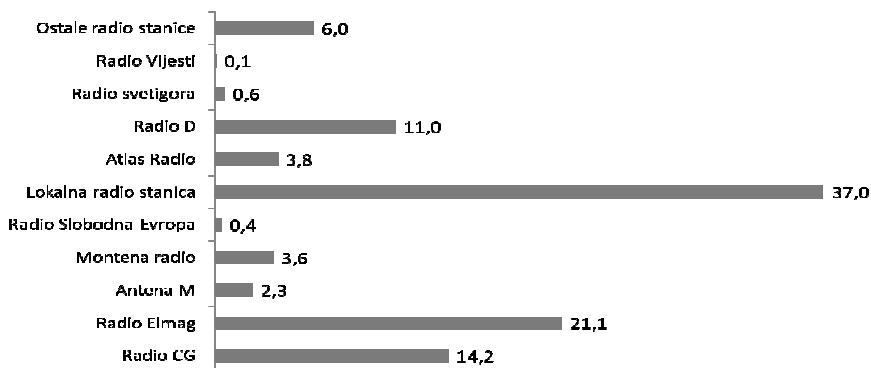
Elmag (2.4) Lokalne TV stanice (2.3) a na dnu tabele se nalaze TVCG 2 – sa 0.6 odsto i TV Montena sa 0.5 odsto povjerenja građana.

Tabela 8. Povjerenje u televiziju - %

Kada je riječ o povjerenju u radio stanice, nijesmo zabilježili značajne promjene u odnosu na prethodna istraživanja. Građani Crne Gore i dalje imaju ubjedljivo najveće povjerenje prema svojim lokalnim radio stanicama 37 odsto, što je veći pozitivan trend u odnosu na 33.9 odsto u decembru 2010. godine. Radio Elmag i dalje drži visoko povjerenje kod građana (21.1) i nalazi se na drugom mjestu, iza lokalnih radio stanica i u njega pojedinačno građani imaju najveće povjerenje. Na trećoj poziciji je Radio Crne Gore, koji ima najveći negativan trend (14.2) jer je ovaj rezultat veći pad u odnosu na 21.9 odsto iz decembra 2010. godine, kada je ovaj radio pozicioniran na drugom mjestu povjerenja građana. Manje pozitivne trendove bilježimo kod Radija D, kod koga sa 9.3 odsto u decembru 2010. godine, podrška raste na 11 odsto. Respektabilno povjerenje uživaju još Ostale radio stanice (6.0) Atlas Radio (3.8) Montena Radio (3.6) i Radio Antena M (2.3).

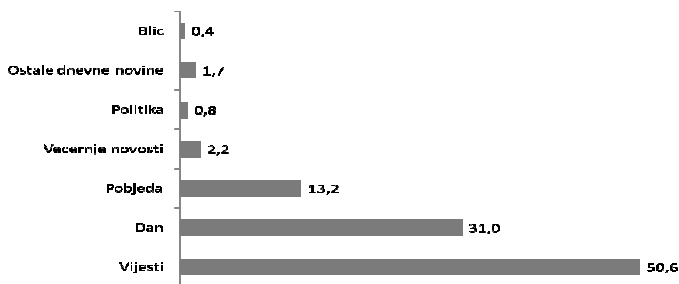
Tabela 9. Povjerenje u Radio - %

Kada je u pitanju povjerenje građana u dnevne novine, prvo mjesto i dalje ubjedljivo drže *Vijesti*, kojima vjeruje čak 50.6 odsto građana - što je dalji pozitivan trend u stepenu povjerenja, u poređenju sa zadnjom sondažom iz decembra 2010. godine (43.1). Može se reći da je pozicija *Vijesti* kod čitalačke publike u Crnoj Gori prilično stabilna u dužem vremenskom periodu. U dnevne novine *Vijesti* povjerenje ima čak polovina građana Crne Gore!

Dnevnom listu *Dan* vjeruje 31 odsto građana, što je u odnosu na prethodno mjerenje iz decembra 2010. godine (29) - manji pozitivan trend. Na trećem mjestu je dnevni list *Pobjeda* 13.2, gdje mjerimo veći negativan trend u poređenju sa prethodnim mjerenjem iz decembra 2010. godine (22.6). U ostale dnevne novine - građani Crne Gore imaju veoma nizak stepen povjerenja.

Tabela 10. Povjerenje u dnevne novine - %

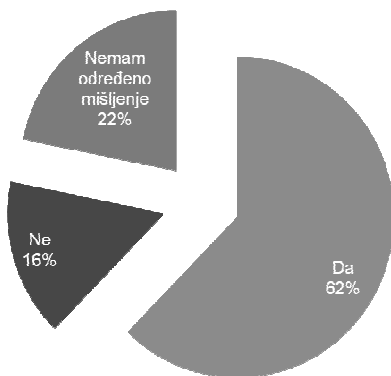

6. STAVOVI GRAĐANA CRNE GORE PREMA EU i NATO

U upitniku smo željeli da utvrdimo stavove građana prema pitanjima članstva u EU i NATO. Na pitanje da li Crna Gora treba da postane član Evropske unije, standardno dobijamo visok procenat pozitivnih odgovora i ta je podrška gotovo uvijek prelazila nivo dvo-trećinske. Brojna dosadašnja istraživanja javnog mnjenja *Centra za demokratiju i ljudska prava*, ukazivala su da je u domaćoj javnosti uvijek postojao konsenzus po pitanju integracije u Evropsku uniju, štaviše, da je to jedino pitanje o kojem postoji opšta saglasnost i gotovo plebiscitarna podrška crnogorskih građana.

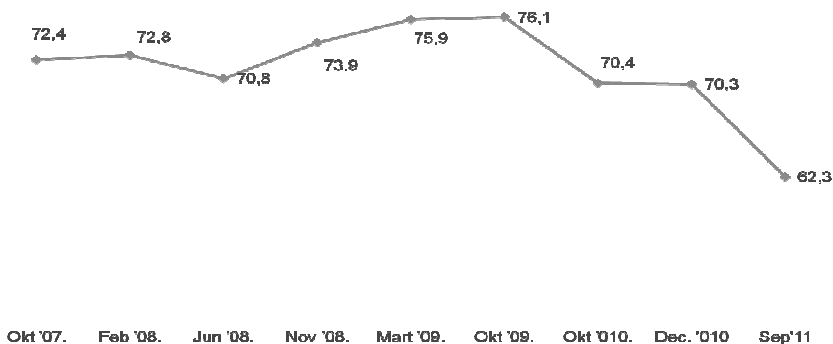
Međutim, nasuprot uobičajenoj praksi, septembarsko istraživanje ima drugačije rezultate. Na pitanje *Da li po Vašem mišljenju Crna Gora treba da bude članica Evropske unije*, tog momenta: 62 odsto odgovara DA, 16 odsto NE, dok 22 odsto građana nema određeno mišljenje. Ako se ukratko podsjetimo da je još u decembru 2010. godine – čak 70.3 odsto ispitanika odgovorilo DA, možemo primjetiti da je podrška članstvu Crne Gore u EU, u periodu između ova dva mjerenja značajno opala. Takođe, u odnosu na rezultate decembarskog istraživanja, značajnije je uvećan broj ispitanika koji nemaju određeno mišljenje o ovom pitanju, sa 15.5 na čak 22 odsto.

Tabela 11. Da li po Vašem mišljenju Crna Gora treba da bude članica Evropske Unije? - %

Najnoviji rezultat samo na prvi pogled izgleda neobično, ako se sagleda u kontekstu nivoa podrške članstvu u EU u dužem vremenskom periodu, koja je gotovo uvijek bila iznad 70 odsto.

Tabela 12. Trend podrške EU

Objašnjenja pada podrške EU polaze od aktuelne ekonomske krize koja smanjuje povjerenje u EU; u samim zemljama članicama, u kojim pitanje proširenja EU novim članicama dobija drugorazredni značaj, u odnosu na egzistencijalne probleme koji postoje kod kuće. Time se posredno snižava atraktivnost Evropske unije i u zemljama koje se nalaze na listi čekanja za proširenje, zbog čega EU postaje manje popularna i u Crnoj Gori, a trenutni problemi u EU utiču da se ionako dugačak period integracije u EU dodatno produži. Za očekivati je da opada podrška cilju koji, pod uticajem ekonomske krize postaje sve dalji. Takođe, uporedno iskustvo zemalja koje su bile u situaciji u kojoj se Crna Gora nalazi, otkriva da što je jedna zemlja više odmakla u integraciji prema EU – a Crna Gora u poslednjih godinu dana nesumnjivo jeste - podrška članstvu u EU opada, jer se jasnije uviđaju slabosti i problemi koji je očekuju kao članicu Evropske unije, ali i bolne reforme koje prestoje na putu ka EU. Međutim, podrška u ovim zemljama, prema pravilu, nikada ne pada ispod 50 odsto, zbog čega referendum o članstvu u EU ipak biva, ubjedljivijom većinom, riješen u korist članstva u EU⁴. Ako se uzme u obzir što se dodatno u tom trenutku građanima pred očima odvija ekonomska kriza u zemljama Evropske unije, realno je očekivati da se pad povjerenja u EU dogodi i kod nas. Dakle, upravo zbog toga je opala podrška EU u Crnoj Gori, što ne znači da ona i dalje ne ostaje velika.

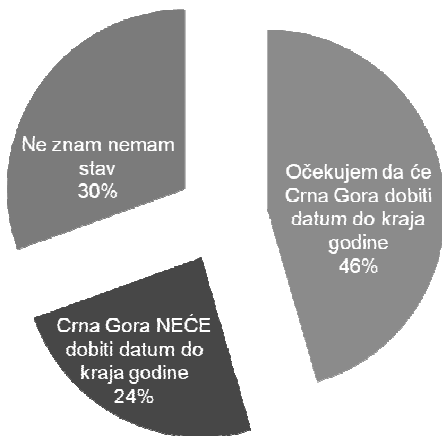
U septembru je u domaćoj javnosti bilo vrlo aktuelno pitanje da li će Evropska komisija u decembru dozvoliti početak pregovora Crne Gore sa EU. Na pitanje *Da li će Crna Gora da dobije datum za početak pregovora*, istraživač je podrazumijevao željno iščekivanu odluku Evropske komisije – o kojoj se dosta govorilo i nagadalo u domaćoj

⁴ Ovdje imamo najsvježiji primjer Hrvatske, gdje je podrška članstvu u EU opadala što se Hrvatska više približavala trenutku odluke na referendumu. Međutim, na referendumu za članstvo Hrvatske u EU ipak je za glasalo više od 60 odsto građana.

javnosti, a koja je i uslijedila 9. decembra 2011. godine (sa ishodom odlaganja datuma početka pregovora do juna 2012. godine), dobijeni su sljedeći odgovori ispitanika.

Tabela 13.

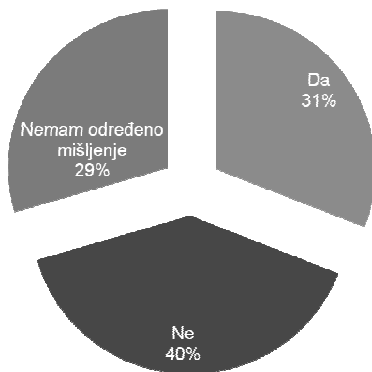
DA LI ĆE CRNA GORA DA DOBIJE DATUM ZA POČETAK PREGOVORA ZA ČLANSTVO U EU

Rezultati pokazuju da je najveći broj ispitanika (46 odsto) izrazio očekivanje da će Crna Gora 9. decembra 2011. godine dobiti datum za početak pregovora o pridruživanju Evropskoj uniji. Suprotan stav, da se to tada neće dogoditi, imalo je 24 odsto ispitanika, dok je 30 odsto odgovorilo da ne zna ili da nema stav prema tom pitanju.

Visoka podrška integraciji u EU, ne koresponira sa podrškom građana Crne Gore za članstvo u NATO. Rezultati septembarskog istraživanja pokazuju pad povjerenja građana u NATO za pet odsto u odnosu na rezultate iz decembra 2010. godine. Rezultati govore da bi na referendumu 30.9 % ISPITANIKA GLASALO ZA, 39.5 % PROTIV, dok 29.6 % NEMA ODREĐENO MIŠLJENJE. Ako se rezultati uporede sa onim iz 2010. godine primjećujemo negativan trend pristalica članstva, jer je 35,4 odsto ispitanika u decembru bilo za ulazak u NATO. Proces pristupanja Crne Gore NATO-u trajnije prati veći broj onih koji su neodlučni prema tom pitanju, koji je uvećan za oko 6% - sa 23.7 odsto u decembru 2010.godine na 29.6 odsto u septembru 2011. godine.

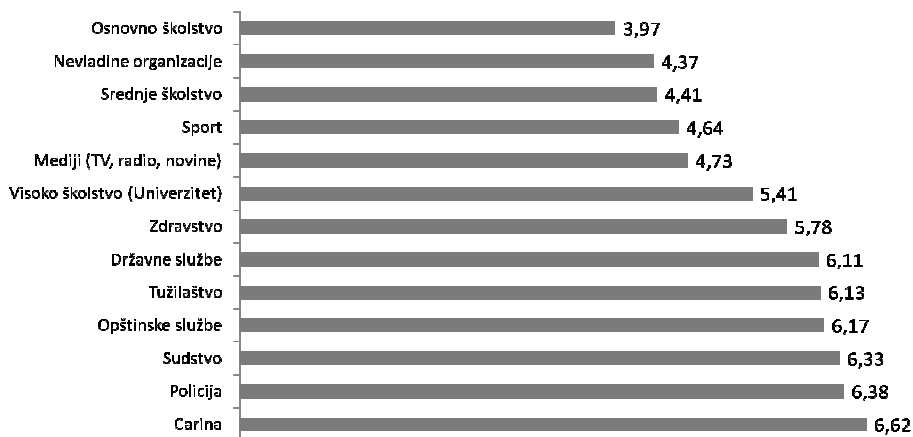
Tabela 14. Ukoliko biste sutra glasali o članstvu Crne Gore u NATO Vaš odgovor bi bio

7. PERCEPCIJA KORUPCIJE

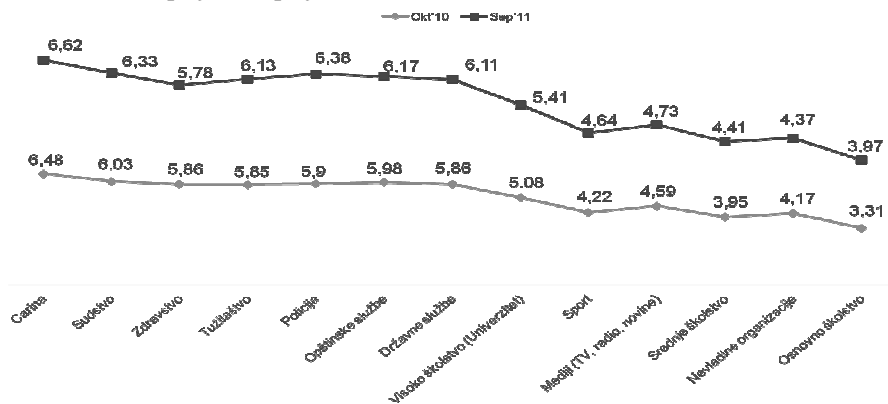
Visok stepen korupcije u Crnoj Gori je od domaće i međunarodne javnosti identifikovan kao velika prepreka njenom daljem društveno-ekonomskom razvitku i značajan uzrok problema u funkcionisanju društva. Gubitnici su država, institucije sistema i sami građani. Suzbijanje korupcije je nužan preduslov pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji, a u borbi protiv korupcije nedostaje efikasna implementacija mjera antikorupcijske politike. Ovi problemi se ističu u svim izvještajima relevantnih domaćih i stranih institucija (EK, OSCE, SE itd). Evropska komisija je u svojim Izvještajima o napretku posebno naglasila rješavanje problema korupcije (zajedno sa problemom organizovanog kriminala). Naglašavanje ove pojave zapravo je rezultat opšte 'percepcije' da je korupcija veoma izražena u Crnoj Gori. Zato je ovo pitanje dio naših istraživanja u dužem periodu – što nam daje priliku da ispratimo trendove stepena percepcije korupcije u Crnoj Gori. Rezultati su izloženi u sljedećoj tabeli.

Tabela 15. Percepcija korupcije

Kada je u pitanju percepcija korupcije u društvu, imamo sljedeće rezultate: građani Crne Gore i dalje percipiraju carinu kao najkorumpiraniju instituciju sa koeficijentom 6.62. Na drugom mjestu se nalazi Policija (6.38). U gornjem dijelu tabele nalaze se i: sudstvo (6.33), opštinske službe (6.17), tužilaštvo (6.13) i državne službe (6.11). Slijede: zdravstvo (5.78), visoko školstvo (Univerzitet - 5.41), izdvojene u sredini ljestvice korupcije. U drugom dijelu tabele, institucije koje građani prepoznaju kao manje zahvaćene korupcijom, nalaze se: mediji (4.73), sport (4.64), srednje školstvo (4.41) i nevladine organizacije (4.37). I prema ovom istraživanju građani Crne Gore smatraju da korupcije najmanje ima u osnovnom školstvu (3.97).

Tabela 16. Percepcija korupcije - Trend

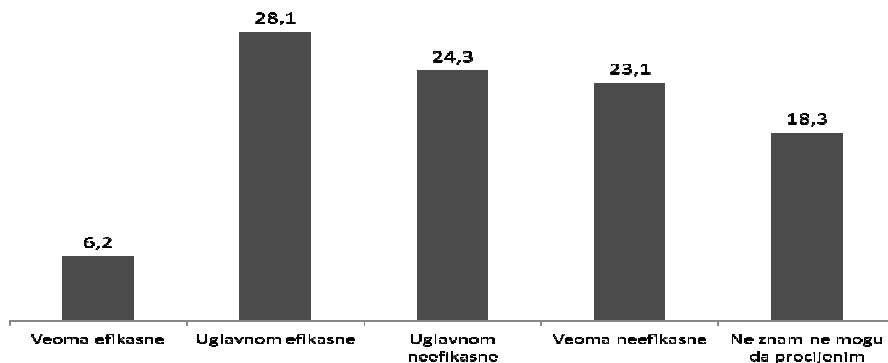

Međutim, ovakvi podaci ne mogu ponuditi objektivnu sliku nivoa korupcije u društvu, niti u pojedinim posmatranim institucijama. Rezultati percepcije korupcije imaju epistemološki problem. Naprosto, posljedica su percepcije ispitanika, dakle onoga što ispitanici smatraju o pojedinim društvenim institucijama, što znači da ovakvi rezultati ne mogu biti izraz realnog stanja korupcije u njima. Zato je, između ostalog, korupciju vrlo teško izmjeriti. Moguće je, na primjer, da je veći stepen korupcije izražen na Univerzitetu, nego što je u sudstvu ili tužilaštvu, što je sasvim suprotno onome što dobijamo kao rezultat percepcije ispitanika. Ovakva istraživanja nam mogu prije rasvijetliti odnos ispitanika prema pojedinim institucijama sistema, nego dati realnu sliku o nivou korupcije u jednom društvu ili pojedinim njegovim oblastima. Pored toga, postoje i određeni stereotipi vezani za pojedine profesije, koji združeni sa odnosom prema pojedinim institucijama utiču na stavove ispitanika prema korupciji u njima. Tako se, na primjer, smatra da je carinik ili policajac korumpiraniji od novinara ili profesora Univerziteta, pa ovakve ocjene treba uzeti sa većom rezervom.

8. PERCEPCIJA BORBE PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Organizovani kriminal podrazumijeva sistemski organizovanu i profitom motivisanu aktivnost kriminalnih grupa. Suzbijanje organizovanog kriminala neophodno je u pravcu izgradnje stabilnog demokratskog društva. Takođe, ovo je preduslov pridruživanja Crne Gore EU. Kada je u pitanju borba države protiv organizovanog kriminala, naši ispitanici su tokom septembarskog istraživanja ocjenjivali efikasnost državnih institucija u tom poduhvatu, čije rezultate možemo vidjeti u sljedećoj tabeli:

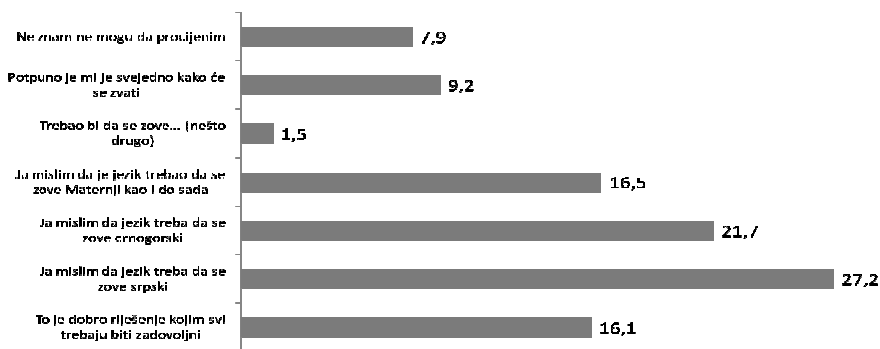
Tabela 17. OCJENA EFIKASNOSTI INSTITUCIJA DRŽAVE U BORBI PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA

Ispitanici većinski smatraju da borba državnih institucija protiv organizovanog kriminala nije efikasna - 47.4 odsto ispitanika, pri čemu 24.3 odsto smatra uglavnom neefikasna, dok 23.1 odsto ispitanika ocjenjuje da je veoma neefikasna. Da je borba protiv organizovanog kriminala efikasna - vjeruje 34.3 odsto ispitanika, među kojima je 28.1 odsto onih koji smatraju da je uglavnom efikasna, dok svega 6.2 odsto vjeruje da je veoma efikasna. Postoji i veliki procenat onih koji nemaju odgovor ili ne mogu da procjene (18.3 odsto).

Pogledajmo u nastavku stavove građana prema određenim aktuelnim temama u našem društvenom životu, koje nijesu standardni dio naših istraživanja. Vrlo zapaljiva tema na društvenoj sceni, u tom trenutku, bila je javna polemika oko naziva jezika u školama i njegovog statusa u domaćem obrazovnom sistemu, početkom nove školske godine. U susret školskoj godini, predstavnici opozicije i nekoliko prosrpskih organizacija, pozvali su roditelje srpske nacionalnosti da bojkotuju nastavu i ne šalju svoju djecu u škole, dok njihovi zahtjevi ne budu prihvaćeni. U stabilnim demokratskim društvima pitanje jezika je prevashodno pitanje filologije i njime se bave stručnjaci za tu oblast. Kod nas je ovaj problem nadasve ispolitizovan i najčešće povezan sa kolektivno - nacionalnim identitetima. Odgovore ispitanika na pitanje o ovoj temi, oko koje se dosta polemicalo u domaćoj javnosti, možemo vidjeti u sljedećoj tabeli.

Tabela 18. RJEŠENJE ZA JEZIK U ŠKOLAMA %

Rezultati pokazuju da ukupno 32.6 odsto ispitanika smatra da prema ovom pitanju treba pronaći kompromisno rješenje bilo da, kao što je bio slučaj i do sada, jezik u školama bude zaveden pod nazivom maternji, što smatra 16.5 odsto ispitanika ili da treba pronaći novo slično rješenje kojim će svi biti zadovoljni – što ocjenjuje 16.1 odsto. Ovo odgovara kasnijem rješenju iz Sporazuma - koji su nakon dugih i vrlo komičnih pregovora o nazivu jezika, potpisali predstavnici parlamentarnih političkih partija u

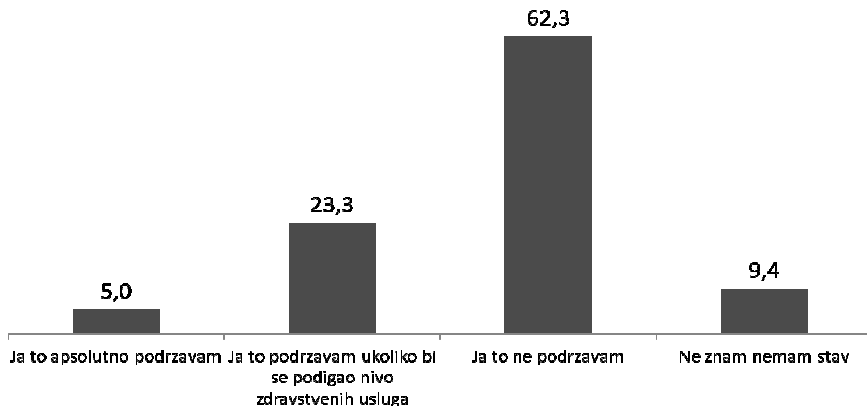
Crnoj Gori⁵, prema kojem će se nastavni predmet, koji će se izučavati u školama, zvati Crnogorski-srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost, bez obzira što Ustav propisuje da je crnogorski jezik - zvanični službeni jezik u Crnoj Gori. Pregovori o statusu jezika između predstavnika Vlade Crne Gore i tri najjače opozicione partije trajali su nedeljama. Do kompromisa dolazi tako što je prijedlog premijera Lukšića da se jezik u školama zavede kao crnogorski/srpski, bosanski, hrvatski jezik i književnost, opozicija odbila, uz predlog da se sa lijeve strane kose crte nađe i srpski jezik.

Pored naprijed navedenih rezultata, ovome treba dodati i da većina naših ispitanika, pojedinačno, smatra da jezik u crnogorskim školama treba zvesti kao srpski 27.2, dok je broj onih koji smatraju da jezik u crnogorskim školima treba nazvati crnogorskim 21.7 odsto. Upravo ovakvi stavovi predstavljaju suprostavljene i polarizovane pozicije koje vode spor oko jezika u javnosti. Postotak onih kojima je svedjedno kako će se zvati iznosi 9.2 odsto, dok je 7.9 odsto ispitanika neodlučno prema ovom pitanju. Svega 1.5 odsto ispitanika ocjenjuje da jezik treba nazvati drugačije od ponuđenih opcija (Maternji jezik, Crnogorski jezik, Srpski jezik).

Naredno aktuelno pitanje uvršteno u septembarsko istraživanje jeste najavljena promjena u zdravstvenom sistemu Crne Gore, u pravcu uvećanja participacije građana u plaćanju zdravstvenih usluga. Prije nego što pogledamo reakciju javnog mnjenja na ovaj prijedlog Vlade, trebalo bi ga opisati u par rečenica. Nactom novog Zakona o zdravstvenom osiguranju planirano je uvođenje dopunskog osiguranja, uz postojeće doprinose za zdravstvo koje zaposleni već izdvajaju. Novim zakonom su predložena dodatna mjesečna izdvajanja za zdravstvo, s ciljem da osiguranicima budu omogućene kompletne besplatne zdravstvene usluge iz tzv. Obaveznog zdravstvenog paketa - u domaćim zdravstvenim ustanovama. Stavovi domaćeg javnog mnjenja prema ovoj temi se mogu vidjeti u sljedećoj tabeli.

⁵ Nakon što je Vlada Crne Gore došla do kompromisa sa opozicijom oko statusa jezika u crnogorskom obrazovnom sistemu, Skupština Crne Gore konačno je, posle četiri godine odlaganja, usvojila izborni zakon, čije je donošenje opozicija uslovljavala političkim kompromisom oko jezika. Zakon koji je jedan od ključnih uslova Brisela za dobijanje datuma početka pregovora o članstvu sa EU.

Tabela 19. Kakav je Vaš stav o većoj participaciji građana u plaćanju zdravstvenih usluga

Prema rezultatima septembarskog mjerenja takav prijedlog podržava manje od 1/3 ispitanika, ukupno 28.5 odsto, pri čemu svega 5 odsto apsolutno podržava, dok 23.3 odsto ovu mjeru podržava, ali pod uslovom da budu uvjereni da će se time zaista podići kvalitet zdravstvenih usluga. Međutim, u tabeli je posebno upadljiva ubjedljiva većina od 62.3 odsto ispitanika koji ne podržavaju ovakvu mjeru, dok je 9.4 odsto neodlučno. Dakle, sudeći po rezultatima ovog mjerenja, možemo zaključiti da domaće javno mnjenje većinski ne odobrava Vladin prijedlog o uvođenju sistema dopunskog osiguranja u zdravstvenom sistemu Crne Gore.

Decembar 2011.

Istraživanje čije rezultate iznosimo na narednim stranicama *Godišnjaka*, realizovano je tokom decembra 2011. Ovo istraživanje predstavlja sastavni dio redovnih periodičnih sondaža javnog mnjenja koje sprovodi CEDEM. Pored mjerenja standardnih kriterijuma političkog javnog mnjenja Crne Gore, preko indikatora: povjerenje građana u institucije, Vladu, političke ličnosti, političke partije, medije, EU i NATO; u decembarskom istraživanju se nalazi i set pitanja o stavovima građana prema osnivanju novih političkih partija u Crnoj Gori, jer se u domaćoj javnosti u posljednje vrijeme govorilo o potrebi osnivanja nove političke partije.

Instrument u ovom istraživanju je bio - **upitnik** koji, najvećim dijelom, korespondira sa prethodnim upitnicima koje je CEDEM koristio za ispitivanje javnog mnjenja ovog tipa. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od **1042 ispitanika**, kojim je obuhvaćeno šesnaest crnogorskih opština.⁶ **Uzorak** koji je korišćen u ovom istraživanju predstavlja rezultat standardne procedure uzorkovanja na dvoetaptom stratifikovanom principu, zajedno sa slučajnim izborom ispitanika u okviru finalnih jedinica izbora (mjesne zajednice). U konačnom ishodu uzorak je reprezentativan za cjelokupno stanovništvo Crne Gore (tabele 1-3). Reprezentativnost tog uzorka je korigovana pomoću post-stratifikacijske procedure ponderisanja a kao princip korekcije korišćeni su podaci sa posljednjeg Popisa u Crnoj Gori, dok su kriterijumi bili pol/rod, godine starosti i nacionalna pripadnost ispitanika. Standardna statistička greška mjerenja iznosi +/- **3.0%**, za pojave sa incidentom **50%**, sa intervalom povjerenja **95%** .

Tabela 1: Polna struktura ispitanika

Polna struktura ispitanika	%
Muškarci	48.9%
Žene	51.1%

⁶ Bijelo Polje, Berane, Pljevlja, Podgorica, Nikšić, Cetinje, Herceg Novi, Ulcinj, Bar, Budva, Tivat, Kotor, Rožaje, Plav, Žabljak, Kolašin.

Tabela 2: Starosna struktura ispitanika

Godine po kategorijama	%
18-34	42.7%
35-54	34.7%
55+	22.6%

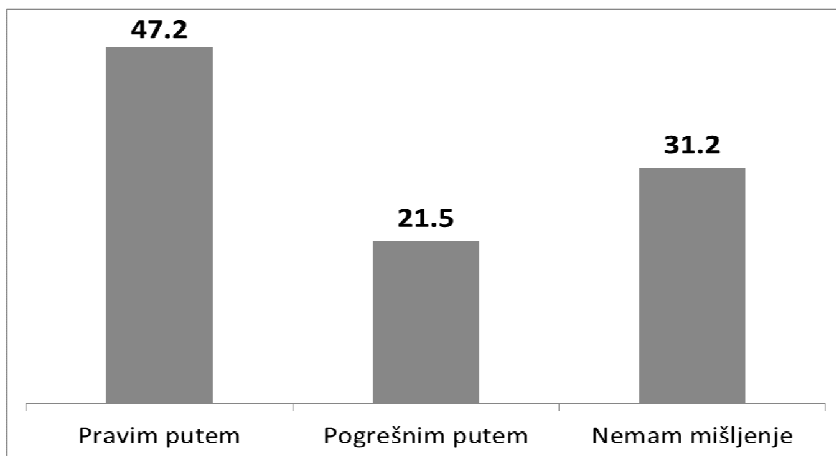
Tabela 3: Nacionalna struktura ispitanika

Nacionalnost ispitanika	%
Crnogorci	42.7%
Srbi	32.2%
Bošnjaci	7.1%
Muslimani	7.3%
Albanci	6.8%
Hrvati	3.5%
Ostali	0.4%

PRELUDIJ

Na početku smo željeli doznati kako građani Crne Gore ocjenjuju put svoje države. Pitanje je glasilo: *Generalno, da li biste rekli da je Crna Gora krenula...* Najveći broj ispitanika odgovorio je da je država krenula **pravim putem – 46.4 odsto**, veliki broj **nema mišljenje** prema ovom pitanju (32.1), dok **21.5 odsto** ispitanika ocjenjuje da je država krenula **pogrešnim putem**.

Generalno, da li biste rekli da je Crna Gora krenula - %

1. POVJERENJE U INSTITUCIJE

Prvi dio istraživanja posvećen je mjerenju povjerenja u institucije. Značaj ovog pitanja ogleda se u činjenici da odnos prema institucijama u velikoj mjeri određuje ponašanje pojedinca, kako prema tim institucijama, tako i u širem društvenom ambijentu. Dakle, prvi skup pitanja u okviru ankete imao je za cilj da utvrdi rejting institucija, tj. da ukaže koje su to institucije u koje građani imaju najviše povjerenje.

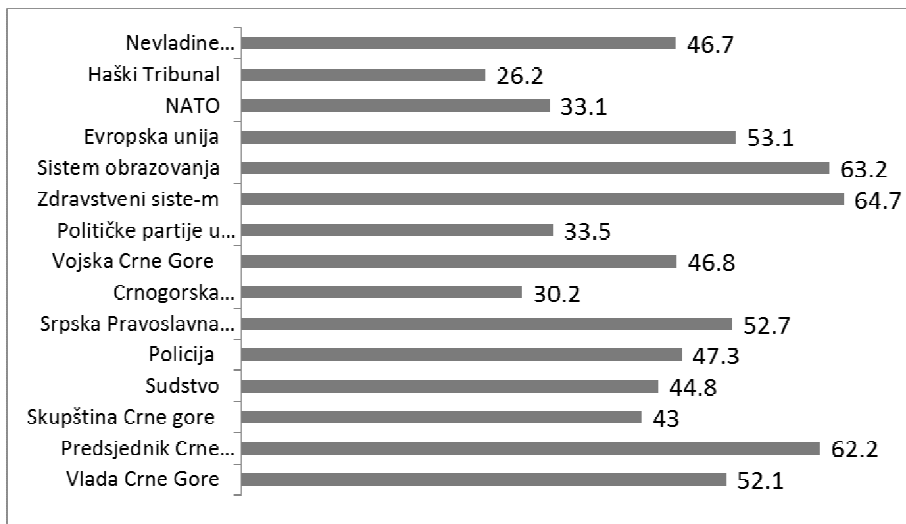
Premda kada je u pitanju povjerenje građana u institucije ima određenih promjena, ipak se rezultati ne razlikuju značajno od onih koje smo imali u prethodnom istraživanju. Najveći broj građana Crne Gore i dalje ima najviše povjerenja u zdravstveni sistem, obrazovni sistem i Predsjednika Crne Gore. Slijede Evropska unija, Srpska pravoslavna crkva, Vlada, Vojska Crne Gore, Policija, nevladine organizacije, sudstvo i Skupština Crne Gore.

Prvu poziciju zauzima visoko rangirana institucija zdravstvenog sistema - 64.7 kumulativnog povjerenja. Na drugom mjestu je institucija obrazovnog sistema 63.2, dok je na trećem Predsjednik države 62.2. Ovo su institucije u koje građani imaju najveće povjerenje.

Nakon njih slijede: Evropska unija (53.1), Srpska pravoslavna crkva (52.7), Vlada Crne Gore (52.1), Vojska Crne Gore (46.8), Policija (47.3), nevladine organizacije (46.7) sudstvo (44.8) i Skupština Crne Gore (43). Dakle, to su institucije u koje građani imaju nešto manje izraženo povjerenje. Institucije u koje građani imaju najmanje povjerenja

jesu: političke partije u Crnoj Gori (33.5), NATO pakt (33.1) i Crnogorska pravoslavna crkva (30.2), dok se Haški tribunal izdvaja sa najnižom prosječnom ocjenom.

Tabela 1. Povjerenje u institucije

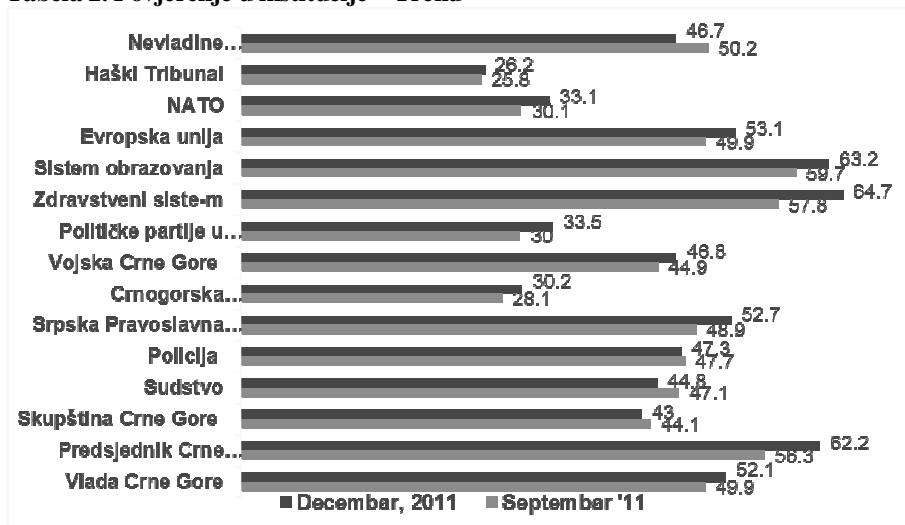

Kada rezultate uporedimo sa ranijim, najprije možemo uočiti da institucije zdravstvenog i obrazovnog sistema već duži vremenski period dobijaju prilično visoke ocjene, smjenjujući jedna drugu na prve dvije pozicije ljestvice. U odnosu na istraživanje iz septembra, prve dvije institucije imaju dalji pozitivan trend povjerenja. Odmah iza njih se nalazi Predsjednik Crne Gore - već stabilno zauzimajući treće mjesto povjerenja građana, takođe sa pozitivnim trendom u odnosu na istraživanje iz septembra.

Ranije smo rekli da septembarsko istraživanje identifikuje veći pad povjerenja u odnosu na rezultat iz decembra 2010. godine kada su u pitanju institucije EU i Vlada Crne Gore, međutim, primijetno je da ove institucije sada imaju pozitivan trend. Takođe, u odnosu na decembar 2010. godine, Srpska pravoslavna crkva je u septembru imala manji negativan trend povjerenja građana, koji je od tada preokrenut u pravcu pozitivnog trenda, zbog čega je SPC pozicionira na visokom petom mjestu u decembru 2011. godine.

Pozitivan trend u odnosu na rezultate iz septembra imaju još: Vojske Crne Gore, NATO, Političke partije u Crnoj Gori, Crnogorska pravoslavna crkva i u nešto manjoj mjeri – Haški Tribunal. Negativan trend imaju: nevladine organizacije, sudstvo, dok se sa malim negativnim trendom, izdvaja Policija a pored nje i Skupština Crne Gore.

Tabela 2. Povjerenje u institucije – Trend

2. REJTING POLITIČARA/JAVNIH LIČNOSTI

Za mjerenje rejtinga političara i javnih ličnosti koristili smo petostepenu ordinalnu skalu, na kojoj svaki političar i/ili javna ličnost, na osnovu stavova ispitanika, dobija prosječnu ocjenu. Najvišu prosječnu ocjenu, na skali od 1 do 5 - dobili su Predsjednik Crne Gore, Filip Vujanović i Premijer, Igor Lukšić. Njihove ocjene su znatno bolje od ocjena koje su građani dali ostalim političarima.

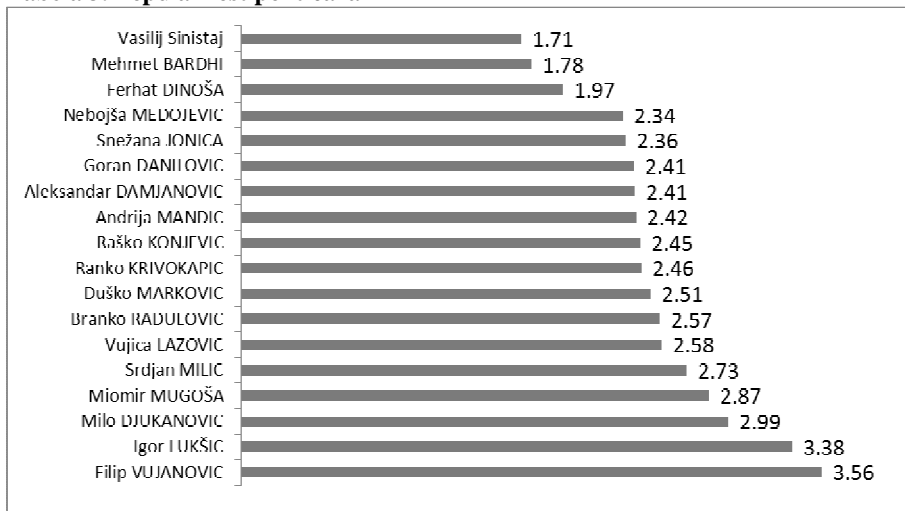
Rezultati decembarskog istraživanja ne razlikuju se značajno od prethodnih mjerenja povjerenja u političke/javne ličnosti. Dakle, kao što je rečeno, među prve tri ličnosti po povjerenju građana se nalaze Predsjednik Crne Gore, Filip Vujanović, Premijer Igor Lukšić, ali i bivši premijer i sadašnji predsjednik DPS-a, Milo Đukanović (2.99), što je manji negativan trend u odnosu na septembarskih (2.90). Premijer Lukšić po drugi put ulazi u krug tri najpopularnije ličnosti, što se prvi put dogodilo septembra 2011. godine sa ocjenom (3.25). Lukšić dalje popravlja svoj rejting, ponovo zauzimajući visoko drugo mjesto na ljestvici popularnosti (3.38) odmah iza Filipa Vujanovića (3.56), koji ima pozitivan skok popularnosti u odnosu na septembarsku sondažu (3.32) i već duži period mjerenja vodi na listi popularnosti političara. Gradonačelnik glavnog grada i visoki funkcioner DPS-a, Miomir Mugoša, kao i u septembarskom istraživanju (2.58), nalazi se na četvrtom mjestu povjerenja građana, sada sa koeficijentom povjerenja (2.87), što predstavlja pozitivan trend. I dalje visoko pozicioniran na ljestvici je lider najjače opozicione Socijalističke narodne partije (SNP) Srđan Milić (2.73); kao i u prethodnoj sondaži, Milić se nalazi na petom mjestu, s tim što u odnosu na tadašnji rezultat (2.57) najnoviji predstavlja rast povjerenja u ovu ličnost. Na šestom mjestu ponovo je ministar za informaciono društvo i potpredsjednik SDP-a, Vujica Lazović

(2.58), čiji rezultat ima trend rasta u odnosu na stepen povjerenja 2.47, koji je imao u septembru 2011. godine. Kao i u prethodnom istraživanju, među šest ličnosti koje se nalaze u vrhu tabele, čak pet je iz vladajuće koalicije (DPS i SDP), a lider SNP-a, Srđan Milić, je usamljena ličnost iz redova opozicije kojoj građani daju nešto veći stepen povjerenja.

U središnjem dijelu ljestvice, na poziciji broj sedam, nalazi se potpredsjednik opozicione PzP i poslanik Branko Radulović (2.57), što predstavlja ubjedljivo najveći pozitivan skok na ljestvici povjerenja u političare u CEDEM-ovom decembarskom istraživanju, ako se ima u vidu da je Branko Radulović u septembru 2011. godine imao koeficijent 2.34, zbog čega je tada sa dvojicom kolega političara, dijelio desetu poziciju na skali.

Na osmom mjestu se nalazi Ministar pravde i potpredsjednik Vlade Crne Gore, Duško Marković, sa koeficijentom povjerenja 2.51. Zatim slijede: na devetom, Predsjednik Skupštine Crne Gore i Predsjednik SDP-a, Ranko Krivokapić 2.46, koji ima veći rast povjerenja u odnosu na sondažu iz septembra (2.34); Na desetom, Potpredsjednik SDP-a i poslanik u Skupštini Crne Gore, Raško Konjević (2.45), koji ima rast povjerenja u odnosu na septembar (2.38); Predsjednik NOVE i poslanik u Skupštini, Andrija Mandić (2.42), koji ima manji rast povjerenja u odnosu na rezultat iz septembra (2.39); Predsjednik poslaničkog kluba SNP-a, Aleksandar Damjanović (2.41), potpredsjednik i poslanik NOVE, Goran Danilović (2.41), zatim, jedina dama na ljestvici, iz poslaničkog kluba SNP-a, Snežana Jonica (2.36); Nebojša Medojević (2.34), lider opozicione stranke PzP i poslanik u Skupštini Crne Gore, dok ostali političari imaju prilično nizak stepen povjerenja kod građana Crne Gore.

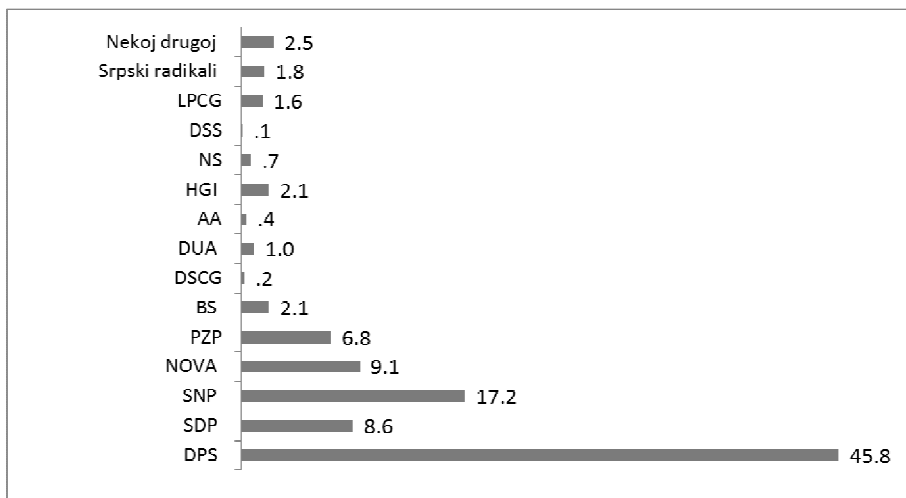
Tabela 3. Popularnost političara

3. REJTING POLITIČKIH PARTIJA

Standardni dio našeg istaživanja jeste i pitanje partijske preferencije građana. U narednoj tabeli predstavljamo rezultate odgovora ispitanika na pitanje: *Ukoliko bi se izbori za Skupštinu održali sljedeće nedjelje Vi biste glasali za?*

Tabela 4. Opredjeljenje glasača -%

Rezultati predstavljeni u tabeli pokazuju da bi ishod simuliranih decembarskih izbora, prema projekciji partijske preferencije birača u Crnoj Gori, izgledao ovako: Demokratska partija socijalista (**DPS**) bi osvojila najveći broj glasova **45.8**, što je i dalje čini ubjedljivo najjačom partijom, iako taj rezultat predstavlja negativan trend u odnosu na mjerenja iz decembra 2010. godine (47,9), ali i septembra 2011. godine (46.1). Na drugom mjestu, prema povjerenju koje joj građani ukazuju, nalazi se opoziciona Socijalistička narodna partija (**SNP**) sa **17.2** odsto. Ova partija ima blaži negativan trend u odnosu na mjerenja iz decembra 2010. (19.7), ali i iz septembra 2011. godine (19.9). Na trećem mjestu se nalazi Nova srpska demokratija (**NOVA**) sa **9.1** odsto, što je blaži pozitivan trend u odnosu na 8.2 odsto iz septembra 2011. godine, ali svakako dosta slabiji rezultat u odnosu na 2008. godinu, kada je ova partija imala oko 15 odsto podrške.

DPS-ov manji koalicioni partner u vlasti, Socijal demokratska partija (**SDP**), ima **8.6** odsto povjerenja građana, što znači da već drugu godinu za redom ovu partiju podržava preko 8 odsto građana, što je dvostruko više u odnosu na onaj rezultat koji je SDP imala do 2010. godine, kada je ova partija ostvarila značajniji pozitivan trend. Pokret za promjene (**PzP**) ima **6.8** procenata podrške građana, što je gotovo jednako rejtingu od 6.9 odsto iz decembra 2010. godine i nešto manje u odnosu na mjerenje iz septembra

2011. godine (7.7). No, iz dugoročnije perspektive posmatrano, PzP je u novembru 2008. godine imao i 12.2 odsto podrške građana, tako da sa tog stanovišta PzP ima značajniji negativan trend. Nešto značajnije rezultate bilježimo još kod Bošnjačke stranke (**BS**) **2.1** – gotovo jednako kao u septembarskom mjerenju (2.6) i kod Hrvatske građanske inicijative (**HGI**) **2.2**, a sve ostale partije su, prema našem istraživanju, na ivici izbornog cenzusa - tj. mogućnosti ulaska u parlament.

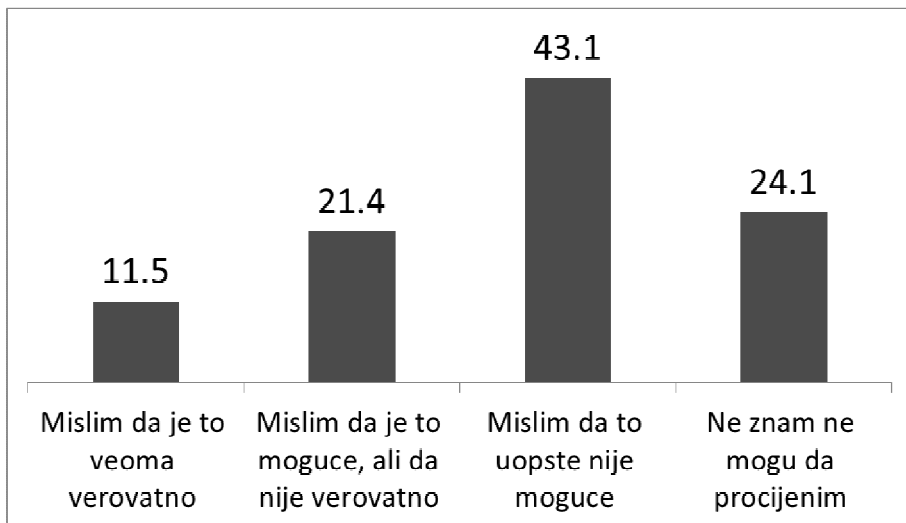
Tabela 5. Rejting političkih partija – Trend %

	nov.'08	okt.'09	jul.'10	okt.10	dec.10	sep.11	dec.11
DPS	48,7	48,7	44,4	48,1	47,9	46,1	45,8
SDP	4,7	4,2	8,8	8,8	8,5	7,9	8,6
SNP	9	18,7	18,6	17,8	19,7	17,9	17,2
NOVA	15	8,3	8,1	9,2	6,1	8,2	9,1
PZP	12,2	5,5	4,9	4,7	6,9	7,7	6,8

Najnovija sondaža javnog mnjenja ukazuje da je pozicija vladajuće koalicije veoma stabilna, te da postoji vrlo mala vjerovatnoća da trenutne opozicione partije mogu smijeniti vlast na sljedećim parlamentarnim izborima. Ukoliko zbrojimo **glasove opozicionih stranaka** koje bi prešle cenzus, njihov ukupan rezultat na simuliranim izborima u decembru 2011. godine bi bio **33.2 odsto glasova** – što predstavlja negativan trend u odnosu na ranijih 36 odsto, u septembru 2011. godine (**SNP, NOVA, PzP**).

S druge strane, sabiranjem rezultata **partija vladajuće koalicije (DPS, SDP, BS i HGI)** imali bi simulirani izborni rezultat od **58.6 odsto** – što predstavlja manji, ali ipak pozitivan trend u odnosu na rezultat od 56.6 odsto iz septembra 2011. godine. U tom smislu, Crna Gora predstavlja izuzetak u okviru grupacije postsocijalističkih zemalja, u kojima je po pravilu nakon uvođenja višestranačja (početak 90-tih), redovno nekoliko puta dolazilo do smjene partija na vlasti. U Crnoj Gori ovo nije slučaj, jer se od početka društvene tranzicije jedna ista partija veoma spretno održava na vlasti, već pune dvije decenije. Ovo je jedan od razloga zašto se u domaćoj javnosti u posljednje vrijeme sve češće govori o neophodnosti osnivanja nove političke partije, koja bi se do sljedećih izbora pozicionirala kao alternativa postojećem političkom režimu. S tim u vezi, zanimljivo je bilo steći uvid u stavove javnog mnjenja, prema ovoj relativno novoj ideji na domaćoj društvenoj sceni. Tako se prvo u nizu pitanja vezanih za ovu temu odnosilo na procjenu ispitanika koliko je realno očekivanje da sadašnja opozicija - nakon sljedećih izbora - zaista može preuzeti vlast u Crnoj Gori.

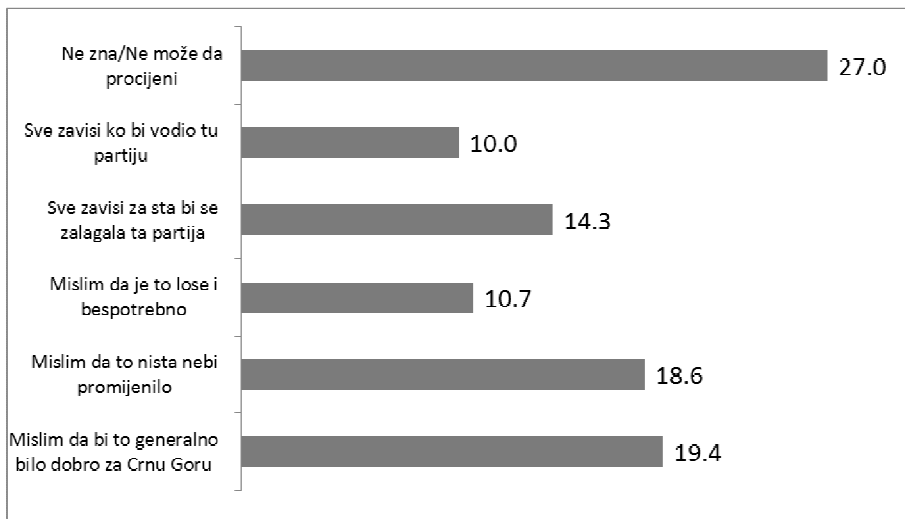
Tabela 6. Koliko je, po Vama, vjerovatno da sadašnja opozicija nakon sljedećih izbora preuzme vlast u Crnoj Gori? %

Kada je u pitanju procjena vjerovatnoće da sadašnja opozicija preuzme vlast na izborima, najveći broj ispitanika – **43.1 odsto** – smatra da to **uopšte nije moguće**, dok **24.1 odsto** ispitanika **nema određeno mišljenje ili ne može da procijeni**. Pored toga, **21.4 odsto** ispitanika se opredjeljuje za opciju da je takvo nešto **moguće, ali da nije vjerovatno**, dok samo **11.5 odsto** ispitanika vjeruje da je to **veoma vjerovatno**.

Na osnovu ovakve distribucije odgovora ispitanika možemo zaključiti da domaće javno mnjenje smatra da postojeće opozicione partije nemaju dovoljno kapaciteta za smjenu vladajuće strukture u Crnoj Gori. Vrlo je zanimljivo ukrstiti ove podatke sa onim o partijskoj preferenciji građana – na osnovu čega možemo uočiti da se procenat onih koji podržavaju opozicione partije, ne poklapa sa postotkom onih koji smatraju da opozicione partije imaju kapacitet da smijene vlast na izborima. Dakle, ovaj podatak nam otkriva da čak i domaće javno mnjenje naklonjeno opoziciji, smatra da je manje vjerovatno da opozicija može smijeniti vlast. U neposrednoj vezi sa prethodnim, ovom prilikom smo tražili i konkretne odgovore od naših ispitanika - kada je u pitanju ideja osnivanja novih partija u Crnoj Gori.

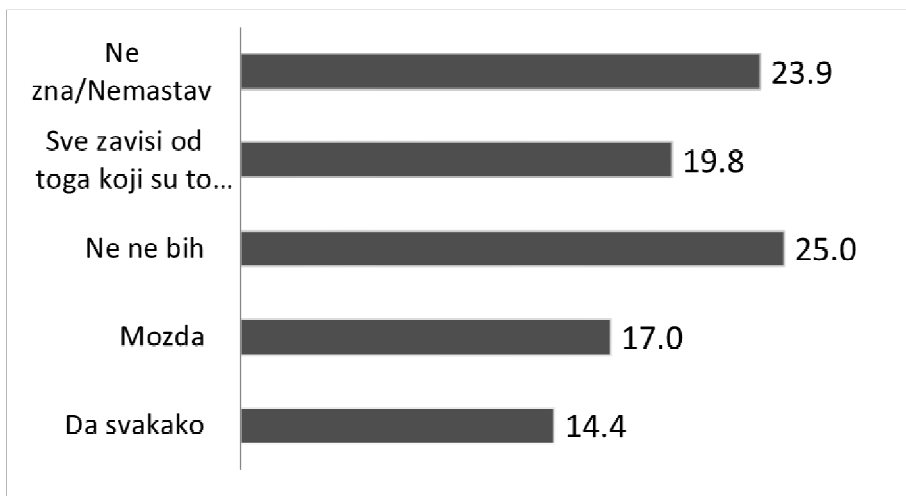
Tabela 7. Posljednjih nekoliko nedjelja u javnosti se govori o osnivanju novih partija. Kakav je Vaš stav o tome? %

Razumljivo je da najveći broj ispitanika, **27 odsto** – **ne zna ili ne može da procijeni** ovu novu situaciju na političkoj sceni Crne Gore. Pored toga, **19.4 odsto** ispitanika smatra da bi osnivanje nove partije bilo **generalno dobro za Crnu Goru**, dok **18.4 odsto** vjeruje kako se time **ne bi ništa promijenilo**. **14.3 odsto** smatra da u tom slučaju **sve zavisi od toga za šta bi se zalagala ta partija**, dok **10.7 odsto** smatra da bi osnivati novu partiju bilo **loše i bespotrebno** i najzad - **10 odsto** ispitanika vjeruje da **sve zavisi od toga ko bi vodio tu partiju**.

U narednom pitanju ispitanici su upitani da li bi podržali osnivanje nove partije. Rezultati odgovora na ponuđene opcije mogu se vidjeti u narednoj tabeli. Najveći broj ispitanika - **25 odsto** **ne bi dao podršku novoj opozicionoj partiji**. Slijede oni koji **nemaju stav prema ovom pitanju (23.9)**. Tako je i **19.8 odsto** ispitanika izjavilo da bi njihova podrška zavisila od toga **koji su to ljudi i kakva je partija**, **17 odsto** odgovara da bi **možda podržali**, dok **14.4 odsto** izjavljuje **DA bi podržali osnivanje nove opozicione partije** u Crnoj Gori. Dakle, istraživanje CEDEM-a pokazuje da u Crnoj Gori ima prostora za djelovanje nove političke partije.

Tabela 8. Da li biste Vi lično podržali osnivanje nove OPOZICIONE partije u Crnoj Gori? %

Već prvi uvidi u rezultate istraživanja pokazuju da u javnom mnjenju Crne Gore postoji potreba za osnivanjem nove političke partije, koje bi moglo podržati od 14 do 15 odsto građana – čime bi nastala treća partija po snazi na političkoj sceni. Takva partija imala bi i potencijal za dalji pozitivan trend rasta, najprije među onima koji su izjavili da bi je podržali ukoliko bi imala dobar program i pod uslovom da joj na čelu budu određene ličnosti, zatim među onima koji su izjavili da bi možda podržali novu partiju, ali i među onima koji su u ovom trenutku neodlučni, zbog čega se može ustvrditi da bi nova partija u Crnoj Gori imala dobru perspektivu.

Kada su u pitanju sadašnje partijske preference, može se pretpostaviti da oni koji bi mogli podržati novu opozicionu političku partiju – prije svih jesu apstinenti na izborima, jer za njih trenutno ne postoji partija u Crnoj Gori za koju bi glasali. Dijelom bi se glasači za novu stranku mogli regrutovati iz redova razočaranih glasača opozicije, a dobrim dijelom i iz redova razočaranih pristalica partija na vlasti.

Međutim, u velikoj mjeri uspjeh nove stranke bi mogao zavisi od njenog programa i lidera, ali i od pozicioniranja prema pojedinim bitnim društveno političkim temama (državnosti Crne Gore, integraciji u EU i u NATO i sl.). Zbog toga što je većina važnih elemenata buduće partijske fizionomije za sada nepoznata, tj. ne nazire se kakva bi to partija mogla biti i ko bi bio njen lider, naša analiza ostaje na apstraktnom nivou. Međutim, ukazuje na dvije bitne stvari. Prvo, prostor za osnivanje nove partije postoji. Drugo, postoje dobri izgledi za njen veći uspjeh na sljedećim izborima. I najzad, analiza ukazuje koji su elementi oko kojih nova partija mora voditi računa, kako bi mogla postići zapaženiji uspjeh na crnogorskoj političkoj sceni.

4. ZADOVOLJSTVO RADOM VLADE

Ono što smo htjeli izmjeriti sljedećim pitanjem jeste da li činjenica da građani kao vlast već dvadeset godina biraju istu partiju, u isto vrijeme znači da su i dalje zadovoljni radom vlade. Ovo pitanje je sastavni dio svih CEDEM-ovih istraživanja političkog javnog mnjenja Crne Gore. Posljednje istraživanje se poklapa sa prvom godinom rada Vlade, na čelu sa novim premijerom Lukšićem, kada je drugi put mjereno zadovoljstvo radom ove Vlade. Rezultat koji smo dobili je da je ukupno zadovoljstvo radom vlade (60.6) izraženo u različitim stepenima - veće od ukupnog nezadovoljstva (39.3), što je gotovo istovjetan rezultat kao kod prethodnog mjerenja iz septembra, sa rezultatom - 60 odsto ukupno zadovoljstvo, naspram 40 odsto ukupno nezadovoljstvo. Procenat onih koji su veoma nezadovoljni (12.3) niži je u odnosu na one koji su veoma zadovoljni (18.1). Na drugoj strani imamo značajno veći procenat onih koji su uglavnom zadovoljni (42.3) u odnosu na procenat uglavnom nezadovoljnih (27).

Tabela 9. Da li ste zadovoljni dosadašnjim učinkom Vlade Igora Lukšića? - %

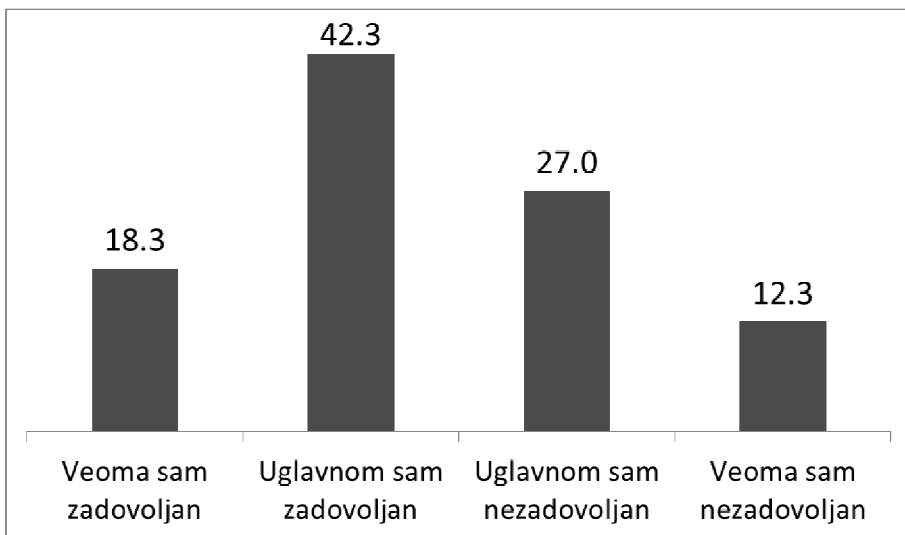

Tabela 10. Zadovoljstvo radom Vlade, 2009/2010/2011.

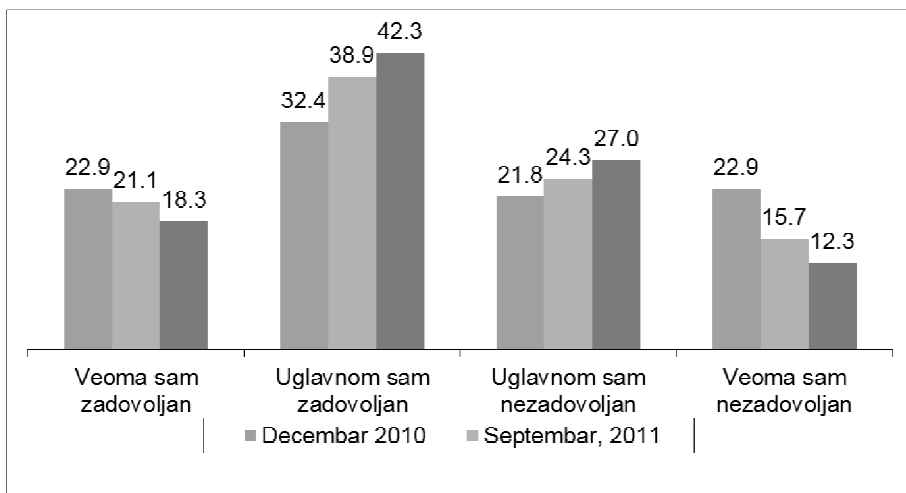

Tabela prikazuje dugoročnije trendove u zadnje tri godine mjerenja zadovoljstva javnog mnjenja sa radom Vlade. Najznačajniji trend poslednje tri godine jeste kontinuirano smanjenje veoma nezadovoljnih, koji sa 22.9 iz 2009. godine, opada gotovo dvostruko na 12.3 odsto. Ne manje važan jeste i trend rasta uglavnom zadovoljnih, sa 32.4 odsto iz 2009. godine, na 42.3 odsto u našem poslednjem mjerenju. U međuvremenu se značajno povećao i procenat uglavnom nezadovoljnih, sa 21.8 odsto 2009. godine na 27 odsto u decembru 2011. godine, a iz tabele vidimo i da pozitivan trend ima postotak onih koji su veoma zadovoljni radom Vlade, sa 18.3 odsto iz 2009. godine na 22.9 odsto – krajem 2011. godine.

5. POVJERENJE U MEDIJE

Ovaj set pitanja u CEDEM-ovom upitniku ima za cilj da ispita povjerenje koje građani imaju kada su mediji u pitanju. Prvi dio je posvećen televiziji, a ispitanici su zamoljeni da ocijene u kom stepenu su pojedine televizije zadobile njihovo povjerenje.

I ovog puta na prvom mjestu su TV Vijesti, koje imaju neobično veliki pozitivan trend jer im čak 38.3 odsto ispitanika vjeruje, što je veliki pozitivan skok u odnosu na rezultat iz septembra 2011. godine - 29 odsto, ili decembra 2010. godine - 20.2 odsto građana. Televizija Vijesti je u relativno kratkom roku uspjela da se nametne kao medij u koga građani imaju najviše povjerenja. Iza TV Vijesti i dalje je, kao i u septembru, televizija IN, kojoj vjeruje 18.7 odsto građana, što predstavlja negativan trend u odnosu na rezultat iz septembra, kada je ova televizija imala povjerenje kod 21.2 odsto građana, dok je rezultat iz decembra 2010. godine bio 20.2. odsto.

Javni servis TV CG1 je opet na trećem mjestu, ali sada vrlo blizu druge pozicije, sa 17.6 odsto povjerenja. TV CG1 ima blagi rast u odnosu na septembarskih 16.4 odsto povjerenja, ali TV CG1 ipak ima negativni trend u odnosu na 20.1 odsto iz decembra 2010. godine i u odnosu na 23.2 odsto iz oktobra 2010. godine. Od ostalih TV stanica, respektabilnije povjerenje uživaju još samo: TV PINK (9.8) TV Atlas (4.5) RTS (3.9), TV kablovske stanice (3.8).

Tabela 11. Povjerenje u televiziju - %

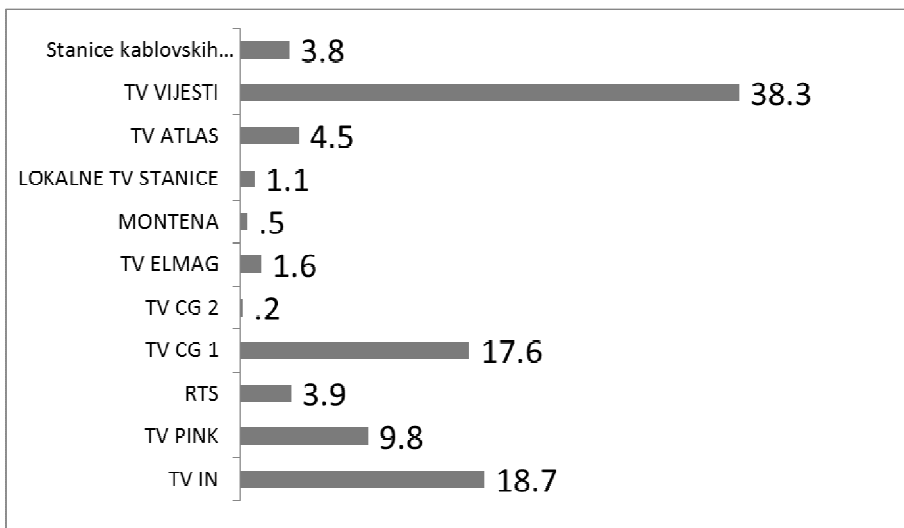
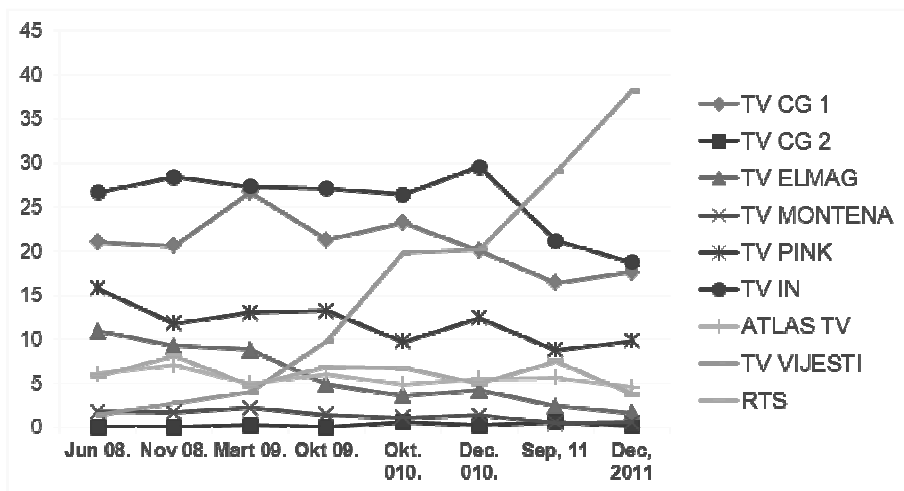

Tabela 12. Povjerenje u televiziju - % - Trend

Kada je o povjerenju građana u dnevne novine riječ, prvo mjesto i dalje ubjedljivo drže *Vijesti*, kojima vjeruje čak 53.2 odsto građana - što je značajan pozitivan trend u stepenu povjerenja u poređenju sa sondažom iz septembra, kada su *Vijesti* imale 50.6 odsto povjerenja, a dosta veći pozitivan trend u odnosu na rezultate iz decembra 2010. godine (43.1). Pozicija *Vijesti* prilično je stabilna kod čitalačke publike u Crnoj Gori u dužem vremenskom periodu i ima tendenciju daljeg rasta.

Dnevni list *Dan* ima takođe dobar publicitet - njemu vjeruje 29.3 odsto građana, što je u poređenju sa prethodnim mjerenjima otprilike isti nivo povjerenja - 31 septembar 2011. godine ili decembar 2010. godine - 29 odsto, zbog čega se može reći da je pozicija ove dnevne novine takođe prilično stabilna u dužem periodu. Na trećem mjestu je dnevni list *Pobjeda* sa 14.1 odsto povjerenja, što je manji pozitivan trend u odnosu na posljednje mjerjenje iz septembra 13.2 odsto, ali i veliki negativan trend u poređenju sa mjerjenjem iz decembra 2010. godine - kada je *Pobjeda* imala 22.6 odsto povjerenja. U ostale dnevne novine građani Crne Gore imaju veoma nizak stepen povjerenja.

Tabela 13. Povjerenje u dnevne novine - %

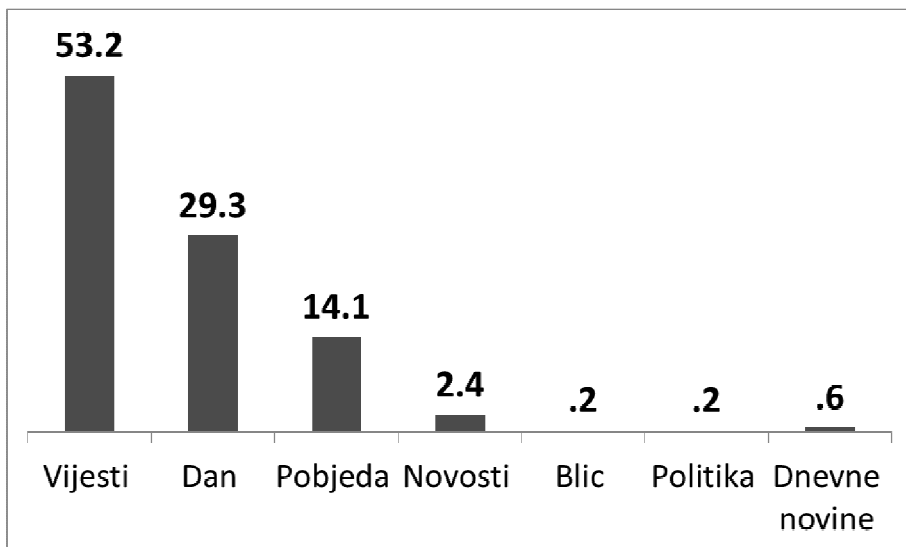
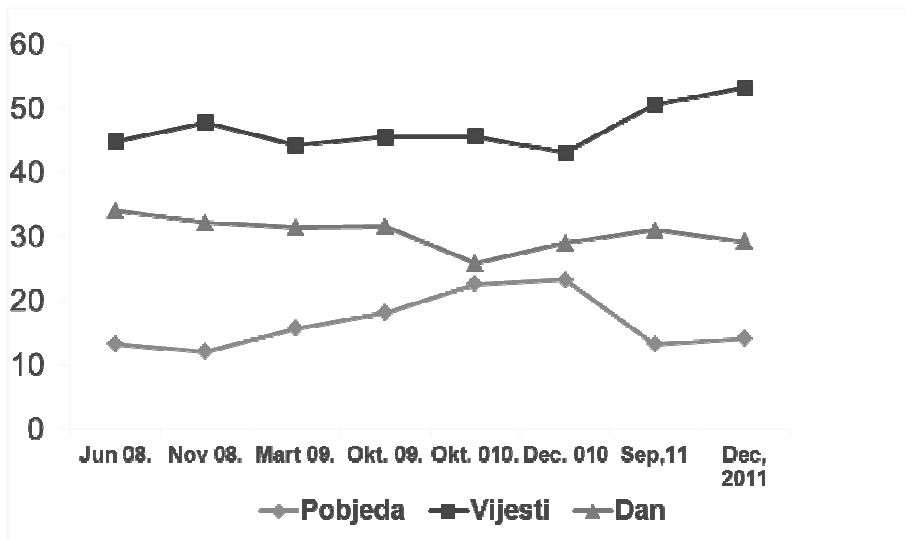

Tabela 14. Povjerenje u dnevne novine – Trend %

6. STAVOVI GRAĐANA CRNE GORE PREMA EU i NATO

Podrška članstvu u EU porasla je između dva poslednja mjerenja. Članstvo u EU podržava stabilna većina građana Crne Gore - 66 odsto, bez obzira na to što u posljednjem polugodišnjem periodu bilježimo negativan trend podrške, jer je u septembru 2011. godine zabilježen najniži stepen podrške u poslednjih pet godina mjerenja - 62.3 odsto. Tako je, na primjer, oktobra 2009. godine čak 76.1% (najveći stepen izmjerene podrške prema EU) građana podržavalo ulazak Crne Gore u EU i od tada mjerimo pad sve do septembra 2011. godine. Uzroke ovakve reakcije domaćeg javnog mnjenja prema EU iznijeli smo u prethodnom odjeljku publikacije. Prethodni redovi u potpunosti ukazuju da je podrška članstvu u EU i dalje veoma stabilna. Članstvu Crne Gore u EU protivi se 14 odsto građana. Broj protivnika (14) neznatno se smanjio u odnosu na poslednju sondažu iz septembra 2011. godine (16). Trenutno 20 odsto nema određeno mišljenje po ovom pitanju, što znači da je između dva poslednja mjerenja smanjen procenat neopredjeljenih, koji je u septembru iznosio 22 odsto.

Tabela 15. Da li po Vašem mišljenju Crna Gora treba da bude članica Evropske Unije? - %

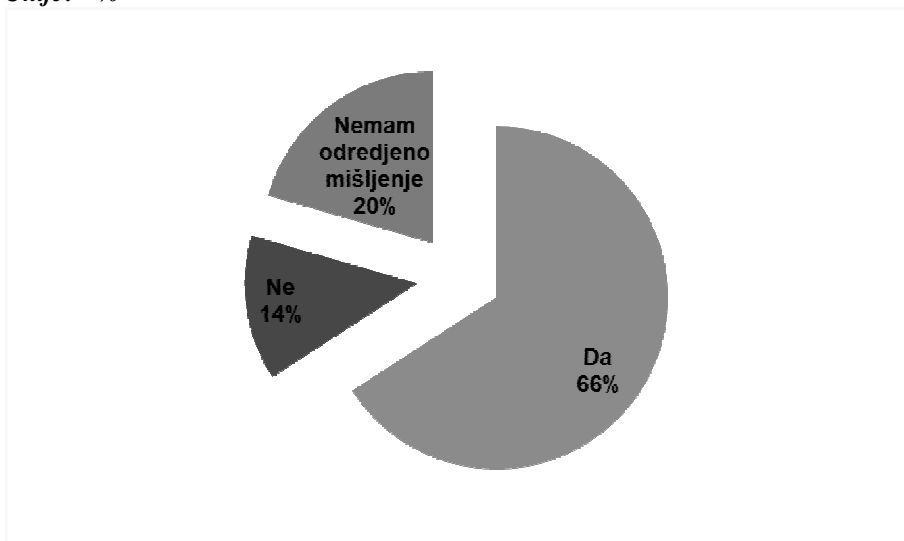
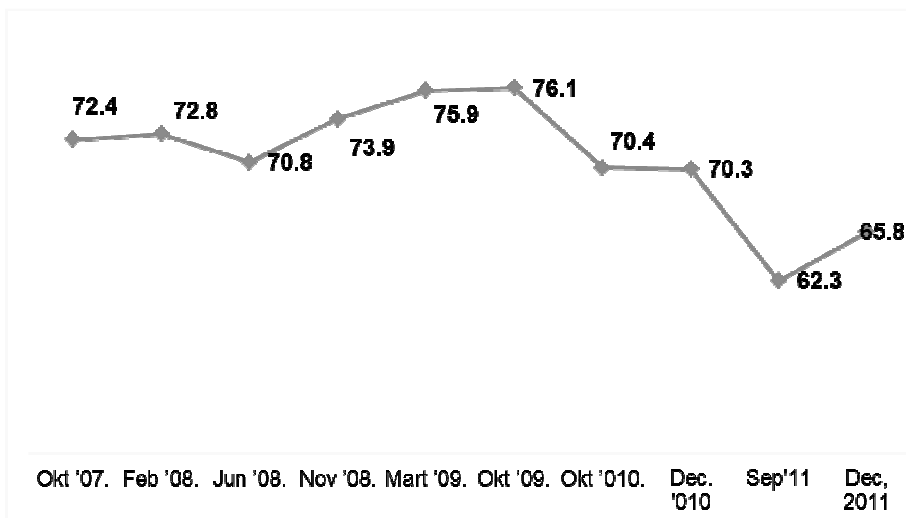
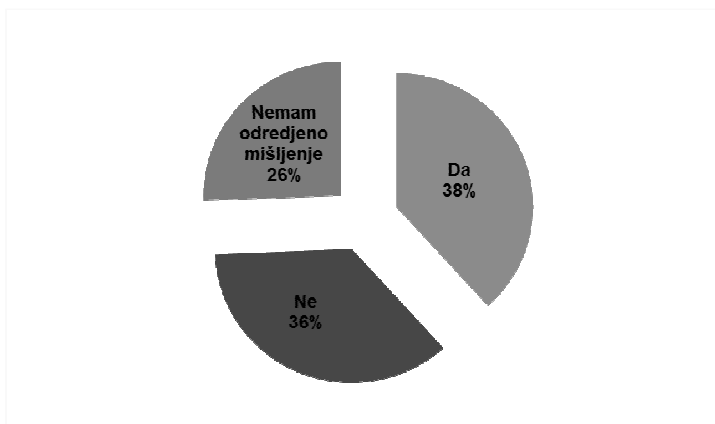

Tabela 16. Trend podrške EU

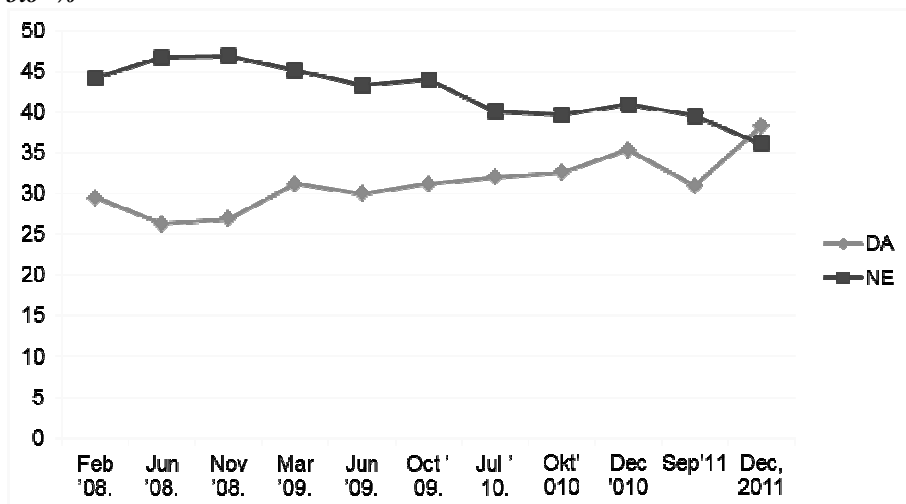
Kada je u pitanju podrška građana članstvu Crne Gore u NATO, istraživanje iz decembra 2011. godine identifikuje veći pozitivan trend rasta pristalica člansta u NATO, prema kome - ukoliko bi sada bio raspisan referendum o ulasku Crne Gore u NATO – **38% ISPITANIKI BI GLASALO ZA, 36% PROTIV, dok 26% NEMA ODREĐENO MIŠLJENJE.**

Tabela 17. Ukoliko bi ste sutra glasali o članstvu Crne Gore u NATO Vaš odgovor bi bio -%

Najnoviji trend ukazuje da se u vrlo kratkom periodu uvećao broj pristalica članstva Crne Gore u NATO - sa 30.9 na 38 odsto - što istovremeno predstavlja **najveći nivo podrške članstvu u NATO u dosadašnjim istraživanjima CEDEM-a**. Pri tom, u odnosu na rezultate iz septembra – u decembru imamo i manji broj protivnika članstva u NATO - njih 36 odsto, u odnosu na 39,6 odsto u septembru, što znači **da prvi put u istraživanjima CEDEM-a imamo više pristalica, 38 odsto u odnosu na protivnike članstva u NATO 36 odsto**. Zanimljivo je primijetiti da se ovo prelivanje desilo na način da se nije značajno promijenio broj onih koji nemaju stav o tome, ali je trend pada protivnika članstva, gotovo jednak trendu pada postotka ispitanika koji su prema ovome pitanju neodlučni – sa 29.6 odsto u septembru opada na 26 odsto u decembru. Ako sumiramo naprijed rečeno, proizilazi da je suprotno očekivanjima, upravo prema pitanju NATO integracija Crne Gore, došlo do najvećeg odstupanja kada su u pitanju trendovi u javnom mnjenju Crne Gore. Dok je niska podrška integraciji u NATO u javnom mnjenju Crne Gore do sada bila dugoročno na niskom nivou u poređenju sa postignućima države u toj oblasti, najnovijom sondažom trend se kreće u pravcu veće podrške.

Tabela 18. Trend podrške ZA i PROTIV članstvu Crne Gore u NATO Vaš odgovor bi bio -%

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Uprkos tome što smo svjesni određenih ograničenja u pogledu cjelovitije analize svih aspekata političkog javnog mnjenja tokom 2011. godine, smatramo da ovi rezultati istraživanja pružaju dobre osnovne uvide u njegove ključne aspekte. Na temelju rezultata mjerenja standardnih kriterijuma političkog javnog mnjenja Crne Gore: povjerenja građana u institucije sistema, Vladu, političke/javne ličnosti, političke partije, medije, EU, NATO itd – analizirali smo dinamičke momente u političkom javnom mnjenju Crne Gore 2011. godine i vršili poređenja sa ranijim rezultatima.

Rezultati istraživanja političkog javnog mnjenja Crne Gore iz 2011. godine ne predstavljaju veće iznenađenje, za sve one koji ih poslednjih godina pažljivije prate. Jasno se može vidjeti da javno mnjenje ne odstupa od dugoročnih trendova kada je u pitanju povjerenje u institucije, budući da prema rezultatima dvije poslednje sondaže javnog mnjenja najveći stepen povjerenja građana Crne Gore imaju tri državne institucije: obrazovni sistem, zdravstveni sistem i Predsjednik Crne Gore. Institucije u koje građani standardno imaju najmanje povjerenja jesu: političke partije u Crnoj Gori, NATO i Crnogorska pravoslavna crkva, dok se Haški tribunal izdvaja sa najnižom prosječnom ocjenom.

Drugo, kada se radi o vladinoj politici, vladajućim partijama, ali i ličnostima iz redova partija vladajuće koalicije – može se izvesti zajednička ocjena - da je podrška ovoj političkoj opciji u domaćem javnom mnjenju, u prethodne dvije sondaže, prilično visoka. Ovo se događa pod uticajem pojedinih kratkoročnih političkih faktora, ali se ovdje radi i o jednoj dubljoj i konstantnoj pojavi u našem političkom sistemu, koja se temelji na dugotrajnim strukturnim osobenostima našeg društva.

U našem političkom sistemu dominira jedna stranka (u koaliciji sa manjim partnerima), što je dugoročnija karakteristika političke strukture i političke kulture crnogorskog društva, kao posledica njegovog osobenog političkog razvitka poslednjih nekoliko decenija. U Crnoj Gori vlast već dvadeset godina vrši jedna partija - što je jedinstven

slučaj u post-socijalističkim društvima. Postojanje jake opozicije, kao demokratske alternative, je od presudne važnosti za demokratsku kontrolu vlasti, a mogućnost demokratske kontrole se smanjuje, što su manji izgledi da opozicione partije nakon izbora dođu na vlast – što je ključna slabost savremenog političkog života Crne Gore. Izloženost izbornoj neizvjesnosti temelj je predstavničke pluralističke demokratije. S tim u vezi, nastojali smo da steknemo uvid u stavove javnog mnjenja o mogućem osnivanju nove opozicione političke partije, koja bi se do sljedećih izbora pozicionirala kao alternativa aktuelnom političkom režimu. Na taj način smo uvidjeli da je javno mnjenje Crne Gore naklonjeno ideji osnivanja nove političke partije, jer bi pod određenim uslovima takva partija mogla imati zavidan nivo podrške, ali i potencijal za dalji pozitivan trend rasta.

Treće, kad je u pitanju povjerenje u domaće elektronske i štampane medije, slično kao i u dvije prethodno pomenute oblasti, takođe nije bilo većih promjena u bazičnim trendovima koji su prisutni u našim istraživanjima duži vremenski period (premda je kod medija, kao što je ranije istaknuto, bilo pojedinačnih naglih skokova, naročito u decembarskom istraživanju).

Ipak, uočena su izvjesna pomjeranja, prije svega kada su u pitanju stavovi građana prema članstvu Crne Gore u EU i u NATO. Tako je septembarskim istraživanjem izmjerena najniža podrška članstvu u EU u poslednjih nekoliko godina mjerenja (62 odsto), dok je decembarskim istraživanjem izmjerena značajnije uvećana podrška članstvu u EU (66 odsto). Prethodno smo naznačili da se ovakva pomjeranja dešavaju pod uticajem aktuelne ekonomske krize EU - koja smanjuje povjerenje u EU i čini je manje atraktivnom i u samim zemljama članicama, a posredno i u zemljama koje se nalaze na listi čekanja za proširenje; takođe i da dio razloga leži u činjenici da što je jedna zemlja više odmakla u integraciji prema EU - a Crna Gora u poslednjih godinu dana to nesumnjivo jeste - podrška članstvu u EU opada, jer se jasnije uviđaju slabosti i problemi koji je očekuju kao članicu Evropske unije.

Kada su u pitanju stavovi građana prema članstvu u NATO, rezultati takođe pokazuju veća pomjeranja u odnosu na uobičajene trendove koje smo imali ranije. Zapravo, ovo se može tvrditi samo za nalaze dobijene tokom decembarskog istraživanja. Naime, dok smo u septembru čak bilježili pad podrške građana prema članstvu Crne Gore u NATO (30.9 odsto) i to za čitavih pet odsto u odnosu na rezultate iz decembra 2010. godine, najnovije istraživanje iz decembra 2011. godine identifikuje veći pozitivan trend rasta pristalica člansta u NATO (38 odsto) - što predstavlja najveći nivo podrške članstvu u NATO u dosadašnjim CEDEM-ovim istraživanjima. To je prvi put da u istraživanjima ima više pristalica (38 odsto) nego protivnika (36 odsto) članstva. Iz predočenih nalaza možemo zaključiti da je u javnom mnjenju Crne Gore podrška članstvu u NATO dugo bila na niskom nivou, u poređenju sa postignućima države u ovoj oblasti, ali i da se počev od najnovije sondaže trend kreće u pravcu veće podrške članstvu u NATO.